

อธิปไตยทางศาล

จาก สิทธิสภาพนอกอาณาเขต
สู่ เขตอำนาจศาลระหว่างประเทศ

1

โดย นายนภดล เทพพิทักษ์

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

หลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” (นธป.) รุ่นที่ 13

ศาลรัฐธรรมนูญ บ้านเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ วันพุธที่ 16 กรกฎาคม 2568

ยุคสมัยของการพัฒนากฎหมายไทย

2

1. ยุคก่อนสมัยใหม่ (Pre-modern Law) สุโขทัย > อโยธยา > รัชกาลที่ 4

- ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช > พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจสูงสุด
- หลักกฎหมายคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ของอินเดีย
- กฎหมายตราสามดวง

2. ยุคสมัยใหม่ (Modern Law) นับจากรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา

- Common Law > Civil Law
- การจัดทำประมวลกฎหมาย
- กษัตริย์ในฐานะกฎหมายสูงสุด > รัฐธรรมนูญ

กฎหมายตราสามดวง : ที่มา

3

- อำแดงป้อมฟ้องหย่านายบุญศรี ช่างเหล็กหลวง ลูกขุนศาลหลวงได้สั่งให้หย่าได้ทั้งที่ฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายนอกใจ และเป็นฝ่ายผิด คือเป็นชู้กับนายราชาอรรถ แถมฝ่ายหญิงได้รับสินเดิมไปหมด นายบุญศรีจึงถวายฎีกา
- รัชกาลที่1 ทรงรับสั่งให้ตรวจดูกฎหมายที่เก็บไว้ที่ศาลหลวง ที่ข้างพระที่นั่งพระบรมมหาราชวัง และที่หอหลวง ปรากฏว่าทั้ง 3 ฉบับมีความสอดคล้องกันกับที่ปรากฏในคำพิพากษา คือบันทึกไว้ว่า “ชายหาผิดมิได้ หญิงขอหย่า ท่านว่าเป็นหญิงหย่าชาย หย่าได้” ถึงกับทรงรับสั่งว่า “พระราชกำหนดบทพระอัยการพ้นเพื่อนวิปริตต่างกันไปเป็นอันมาก” จึงทรงให้มีการชำระกฎหมายใหม่ โดยให้อาลักษณ์เขียนลงในสมุดข่อย 3 ชุด แต่ละชุดมี 41 เล่ม ทุกเล่มประทับตรา ราชสีห์ คชสีห์ และบัวแก้ว จึงเป็นที่มาของการเรียกว่า กฎหมายตราสามดวง
- กฎหมายตราสามดวง นับเป็นกฎหมายที่ตราเป็นลายลักษณ์อักษรฉบับแรกของกรุงรัตนโกสินทร์
- โดยการออกกฎหมายนั้น คำนึงถึงหลักกฎหมายธรรมชาติที่มีอยู่ในพระธรรมศาสตร์ ซึ่งต่างจากแนวคิดในเรื่องนิติบัญญัติในปัจจุบัน ที่ว่า ผู้ทรงอำนาจอธิปไตย สามารถที่จะบัญญัติกฎหมายอะไรก็ได้โดยไม่มีข้อจำกัด
- กฎหมายตราสามดวง มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1”

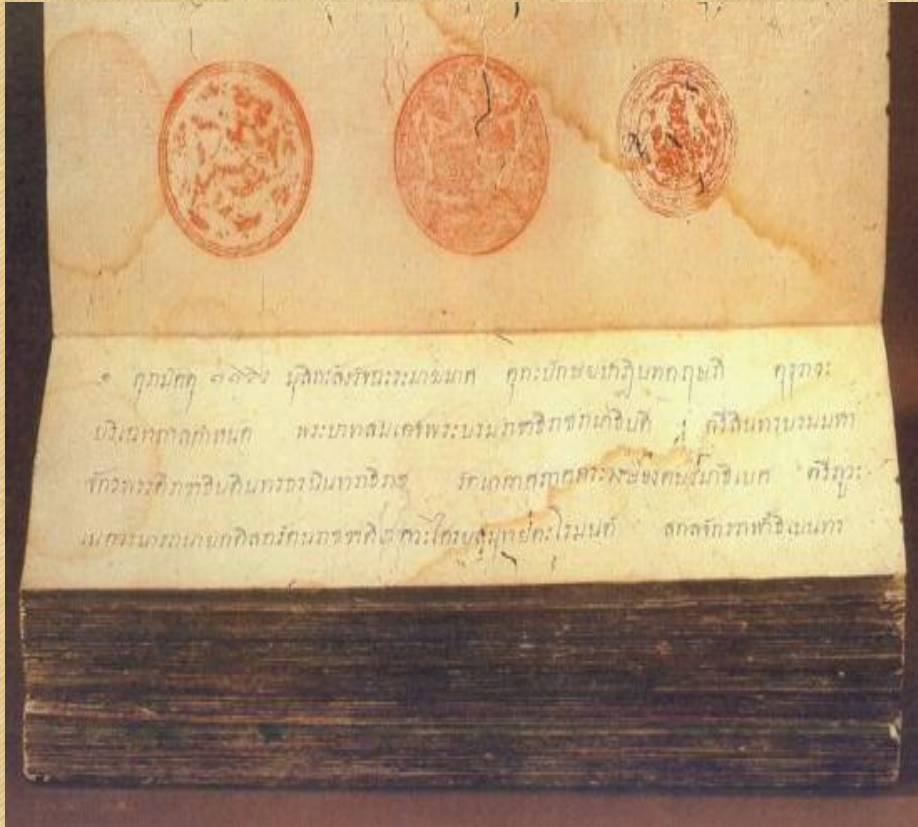
กฎหมายตราสามดวง

ตราพระราชสีห์ สำหรับตำแหน่งสมุหนายก

ตราพระคชสีห์ สำหรับตำแหน่งสมุหพระกลาโหม

ตราบัวแก้ว สำหรับตำแหน่งพระโกษาธิบดี หรือพระคลังรวมกิจการด้านต่างประเทศ

4

- กม.ตราสามดวง แยกเป็น “ฉบับหลวง” และ “ฉบับรองทรง” ฉบับหลวงเป็นสมุดไทย 41 เล่ม เมื่อรวม 3 ชุด จึงมีทั้งสิ้น 123 เล่ม ปัจจุบันเหลือเพียง 79 เล่ม เก็บที่ ก.ยุดิธรรม 37 เล่ม และที่หอสมุดแห่งชาติอีก 41 เล่ม อีก 44 เล่ม ไม่ทราบว่าจะหายไปในไหน
- สะท้อนความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของไทย
- กฎหมายตราสามดวง บังคับใช้จนถึงต้นรัชสมัย รัชกาลที่ 5 จึงได้มีการปฏิรูประบบกฎหมายและการศาล ตามแบบมหาอำนาจในยุโรป

ยุคสมัยของการพัฒนากฎหมายสยาม/ไทย

5

2. ยุคสมัยใหม่ (Modern Law) เริ่มนับจากสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา โดยมีการปรับแก้ 3 ส่วน ครั้งแรก ใช้แนวความคิดจากระบบ **Common Law** ของอังกฤษ แต่เนื่องจากระบบอังกฤษไม่มีตัวบทกฎหมายที่เขียนเอาไว้ ไม่มีกรอบที่จะนำมาใช้ แต่ต้องเอาหลักจารีตประเพณีหรือคำตัดสินเก่าๆมาใช้ ต่อมา จึงมีการนำเอาแนวความคิด แบบฝรั่งเศสหรือแบบตะวันตก ที่เรียกว่า **Civil Law** หรือระบบประมวลกฎหมายมาใช้ จึงการมีการจัดทำประมวลกฎหมายอาญาออกมาบังคับใช้เป็นครั้งแรกในปี พศ. 2451 หรือ รศ. 127 ในขณะที่การจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่แรกเดิมใช้แนวทางของกม.ฝรั่งเศส แต่ยังไม่สำเร็จ เพราะมาความสลับซับซ้อน และค่อนข้างยุ่งยากกว่ามาก ในที่สุดจึงนำแนวทางของกฎหมายเยอรมันมาใช้จนกระทั่งสามารถจัดทำได้เสร็จสิ้นใช้เวลาในการจัดทำนานถึง 30 ปี

ทั้งนี้ คำว่า **กฎหมาย** ในยุคก่อนสมัยใหม่ หมายถึง ธรรมะ

ส่วนในยุคสมัยใหม่ หมายถึง กระบวนการทางนิติบัญญัติ ที่มีการตราเป็นลายลักษณ์อักษร

สนธิสัญญาเบาว์ริง คือ อะไร

7

- ชื่อเต็มคือ หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีประเทศอังกฤษและประเทศสยาม จัดทำเมื่อ 18 เมษายน 2398 (170 ปี)
- ตันรัตนโกสินทร์ สยามเป็นชุมทางการค้า เป็นจุดเชื่อมโยงกับตลาดใหญ่ๆ อาทิ อินเดีย พม่า มลายู จีน และ ญี่ปุ่น
- สินค้าของสยามที่เป็นที่ต้องการมาก โดยเฉพาะ อังกฤษ คือ ข้าว และ น้ำตาล
- ภายหลังอังกฤษทำสงครามชนะจีนและทำสัญญานานกิงระหว่างกัน อังกฤษก็ส่งเซอร์ จอห์น เบาว์ริง เข้ามาเจรจา ทำสัญญาการค้ากับสยาม โดยก่อนเดินทางเข้ามา เซอร์เบาว์ริงได้มีจดหมายขู่ว่า

“พระมหากษัตริย์ของเซอร์ จอห์น เบาว์ริง ให้เข้ามาทำหนังสือสัญญาค้าขาย เดียวนี้ที่ทะเลจีนมีเรือรบอยู่ใน บังคับอังกฤษเป็นจำนวนมาก เซอร์ จอห์น เบาว์ริง จะเข้ามาเยี่ยมเยือนไม่ใช่จะทำให้บ้านเมืองสยามตื่นตระหนกใจ เซอร์ จอห์นเบาว์ริง จะเข้ามาด้วยเรือลำน้อย ท่านเสนาบดีก็อย่าเข้าใจผิด และก็อย่าให้เป็นเหตุขัดขวางทางสัญญา ไมตรี เพราะมาด้วยเรือลำน้อย ถ้ารับรองโดยรักใคร่กัน ใจของเซอร์จอห์น เบาว์ริงก็ไม่อยากจะเอากำลังอำนาจใหญ่ ใช้นะเลย”

- สมเด็จพระปาดำรงราชานุภาพ ทรงเชื่อว่า อังกฤษตั้งธงไว้แต่แรกที่จะใช้ไม้แข็งจัดการกับสยาม เพราะเข้าใจว่า สยามจะลงเลใจที่จะทำสัญญากับอังกฤษ ซึ่งใครๆก็รู้ว่า เป็นสัญญาที่ทำให้อังกฤษได้เปรียบทุกประการ”

สนธิสัญญาเบาว์ริง > สิทธิสภาพนอกอาณาเขต

8

- “สนธิสัญญาเบาว์ริง” เป็นจุดเปลี่ยนของสยามในหลายลักษณะ ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และระบบราชการ โดยเรื่องที่มีความสำคัญ คือ “การเสียเอกราชทางการศาล”
- แม้วัตถุประสงค์ของสนธิสัญญาเบาว์ริงจะเพื่อการค้าการพาณิชย์ แต่เนื้อหาของสนธิสัญญากล่าวถึงเรื่องการค้าไว้เพียงไม่กี่ข้อ กล่าวคือ ตามข้อ 1 ข้อ 4 และข้อ 8 ซึ่งกล่าวถึงการรับรองการค้าเสรี การไม่จำกัดสิทธิของคู่ค้า และการไม่เก็บภาษีหรือค่าธรรมเนียมซ้ำซ้อนและไม่เกินร้อยละ 3
- สำหรับข้ออื่นๆ อีก 9 ข้อนั้น เน้นเรื่องความคุ้มครองคนในบังคับของของสหราชอาณาจักรและการตั้งสถานการค้า ห้างร้านและบริษัท โดยเฉพาะในประเด็นของ การจำกัดเขตอำนาจของศาลไทยเหนือคนในบังคับของสหราชอาณาจักร
- เนื่องจากสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคทำให้ไทยไม่มีเอกราชสมบูรณ์โดยต้องเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขตในการบังคับใช้กฎหมายเหนือคนในบังคับของสหราชอาณาจักร และประเทศอื่นๆ ประมาณอีก 12 ประเทศที่ได้จัดทำสนธิสัญญาในลักษณะเดียวกันกับสนธิสัญญาเบาว์ริง

สนธิสัญญาเบาว์ริง นำไปสู่ การเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขตกับอีก 12 ประเทศ

9

ไทยต้องทำสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับประเทศต่างๆ อีก 12 ประเทศ ดังนี้

1. อเมริกา ในเดือน พค 2399
2. ฝรั่งเศส ในเดือน สค 2399
3. เดนมาร์ก ในเดือน พค 2401
4. โปรตุเกส ในเดือน กพ 2401
5. สันนิบาต ฮันเซอ (รัฐอิสระในเยอรมัน) ในเดือน ตค 2403
6. เนเธอร์แลนด์ ในเดือน ธค 2403
7. รัสเซีย ในเดือน กพ 2404
8. นอร์เวย์ ในเดือน พค 2401
9. เบลเยียม ในเดือน สค 2401
10. อิตาลี ในเดือน พค 2401
11. จักรวรรดิ ออสเตรียฮังการี ในเดือน พค 2402
12. ญี่ปุ่น 2440

คนสัปเยก

“คนสัปเยก” มีชื่อตามภาษาอังกฤษว่า Subject หมายถึง คนในบังคับ เป็นคำเรียกกลุ่มคนที่ได้รับสิทธิพิเศษ เนื่องมาจากการทำหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีระหว่างกรุงสยามกับต่างประเทศในช่วงเวลา พ.ศ. 2398–2481

ต่อมาอิทธิพลของชาวต่างชาติในกรุงสยามเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีผลกระทบต่อการปกครองและความมั่นคงของสยามประเทศอย่างยิ่ง เมื่อคนในบังคับต่างชาติกระทำความผิด ไม่ยอมมาขึ้นศาลไทยไปขึ้นศาลกงสุล ทำให้กฎหมายไทยไม่สามารถควบคุมคนเหล่านี้ได้ ทำให้เสียสิทธิทางการศาล ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ จึงมีพระราชดำริให้ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงระบบทางด้านการศาลและปฏิรูปกฎหมายไทยให้เป็นที่ยอมรับ พัฒนากฎหมายให้มีความทันสมัย ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ เพื่อให้ได้สิทธิบางประการกลับคืนมา

พระยาเกลียวไมตรี
(DR. FRANCIS B. SAYRE)

ในปี พ.ศ. 2481 พระยาเกลียวไมตรี ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศมีบทบาทสำคัญในการช่วยเจรจาให้ประเทศต่าง ๆ ยอมแก้ไขสัญญาทางพระราชไมตรีและคืนสิทธิสภาพนอกอาณาเขตให้แก่ประเทศไทย ซึ่งเป็นผลทำให้ประเทศไทยสามารถจัดปัญหาเกี่ยวกับคนในบังคับต่างชาติได้หมดนับแต่นั้นเป็นต้นมา

10

คนสัปเยก คนชาติอื่นซึ่งประเทศที่ทำ
สนธิสัญญาไมตรีกับสยาม นำคนเหล่านั้น
นำเข้ามาทำงานให้ประเทศตนในสยาม
(อินเดีย จีน)

กงสุลสหรัฐฯ ลงทะเบียนคนจีนกว่า 300
คน เป็นคนสัปเยก เพื่อไม่ต้องอยู่ในบังคับ
ของกฎหมายและศาลของประเทศสยาม

สิทธิสภาพนอกอาณาเขต (Extraterritoriality)

11

- สิทธิพิเศษทางกฎหมาย หมายถึง การที่ประเทศหนึ่งสามารถบังคับใช้กฎหมายของประเทศตน ต่อบุคคลในดินแดนของประเทศอื่นได้ ซึ่งเท่ากับเป็นการเสียเอกราชทางการศาลของอีกประเทศหนึ่งนั่นเอง
- กรณีพระยอดเมืองขวาง (2436-2437) คดีที่จำเลยถูกกล่าวหาฟ้องร้องในการกระทำคราวเดียวใน 2 ศาล 2 ครั้ง เป็นที่มาของคำว่า”หมาป่าฝรั่งเศส กับ ลูกแกะสยาม” (The French Wolf and the Siamese Lamb)
- ไทยเคยเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขตมาก่อน ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ให้กับบริษัท VOC ของฮอลันดา

ความพยายามที่จะยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต

12

รัชกาลที่ 4

- “ทรงตั้งพระทัยว่า รัฐบาลของพระองค์จะดำเนินรอยตามแบบอย่าง การปกครองแบบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญของอังกฤษในระดับหนึ่ง เพราะพระองค์ทรงเห็นว่า ไม่เป็นการดีสำหรับประชาชนชาวสยามที่จะต้องถูกปกครองตามอำเภอใจของคนเพียงคนเดียวตามที่เคยเป็นมา”
....บันทึก หมอบรัดเลย์ (Daniel Beach Bradley)
- ทรงมีพระราชประสงค์ให้จัดชั้นเรียนขนาดใหญ่แก่เด็กหนุ่ม ๆ ชาวสยาม เพื่อให้มีความรู้ภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี > แอนนา ลีโอโนเวนส์

แอนนา ลีโอโนเวนส์ (Anna Leonowens)

13

ข้อตกลงในการว่าจ้าง

- สอนภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์เบื้องต้น วรรณคดีอังกฤษ ขนบธรรมเนียมอังกฤษ แต่ไม่ต้องสอนศาสนาคริสต์
- พระราชทานบ้าน สร้างด้วยอิฐแบบฝรั่งให้แอนนาอยู่นอกพระบรมมหาราชวัง
- พระราชทานเงินเดือนให้ เดือนละ 100 เหรียญสิงคโปร์
- การสอน แบ่งเป็น 2 ผลัด ผลัดเช้า สอนพระราชโอรส และพระราชธิดา ผลัดบ่าย สอนเจ้าจอมมารดา และเจ้าจอมที่ยังสาว

การปฏิรูปสยาม และความพยายามยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต

14

รัชกาลที่ 5

- ขณะทรงพระเยาว์ เสด็จเยือน สิงคโปร์และปัตตาเวีย (พ.ศ.2413) และสิงคโปร์ พม่า อินเดีย (พ.ศ.2414) ด้วยการนำเจ้านายชั้นสูงและข้าราชการ 200 กว่าคน ไปดูงาน และศึกษาการปกครองของอังกฤษต่อรัฐบาลอนานิคม รวมทั้งกิจการด้านทหาร ศาล โรงเรียน โรงพยาบาล ฯลฯ
- ทรงส่งพระราชโอรส 20 พระองค์ ไปศึกษาที่ อีตัน ออกฟอร์ด เคมบริดจ์ ฮาร์วาร์ด รร.นายร้อย ที่อังกฤษ เยอรมัน สหรัฐฯ ส่วนที่ฝรั่งเศสนั้น มีเพียงสมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปกฯ (รัชกาลที่ 7) เท่านั้น ที่ทรงเคยไปศึกษาใน รร. เสนาธิการทหารของ ฝรั่งเศส เป็นเวลา 2 ปี
- วิกฤตการณ์ รศ. 112 (Franco-Siamese War) เสียพระตะบอง เสียมราฐ และ ฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง

รัชกาลที่ 5

15

ทรงเสด็จประพาสยุโรป 2 ครั้ง
(Balance of Power)

ครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2440

รวม 10 ประเทศ 253 วัน ถูกฝรั่ง
ลอบดี และ ทรงฉายพระรูป
ร่วมกันกับพระเจ้าซาร์ นิโคลัส ที่
2

ครั้งที่สอง ในปีพ.ศ. 2450 รวม
10 ประเทศ 225 วัน

ความพยายามยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต

16

- **กรณีรัฐมัลดี** หลังจากเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ 2 อังกฤษและฝรั่งเศส เริ่มมีท่าทีอ่อนลง นายเอ็ดเวิร์ด สโตรเบล ที่ปรึกษาราชการชาวอเมริกัน จึงได้ทูลเสนอให้ไทยนำรัฐไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู และปะริส ในรัฐมลายู ที่เรียกว่า "รัฐมัลดี" ซึ่งอังกฤษอยากได้มาก และเป็นรัฐที่มีปัญหาอยู่เสมอ คงไม่พันมืออังกฤษเป็นแน่ เพื่อแลกกับการขอเลิกสัญญาสิทธิสภาพนอกอาณาเขตซึ่งอังกฤษยอมยกเลิก ศาลกงสุล แต่มีเงื่อนไขให้ไทยต้องตั้งศาลต่างประเทศขึ้นโดยเฉพาะ โดยมีผู้พิพากษาส่วนใหญ่เป็นคนไทย และมีผู้พิพากษาชาวอังกฤษเป็นส่วนน้อย แต่สามารถยับยั้งความเห็นของผู้พิพากษาไทยได้ และยังมีสิทธิที่จะถอนคดีออกไปพิจารณาเองก็ได้ด้วย และปลอบใจไทยด้วยการให้เงินกู้ที่ จำนวน 5 ล้านปอนด์ โดนเสียอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำเพื่อนำมาสร้างเส้นทางรถไฟสายใต้ โดยใช้บริษัทอังกฤษเป็นผู้ก่อสร้าง

ความพยายามในการยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต

17

รัชกาลที่ 6 : กุศโลบายเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1

- หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง มีการประชุมที่แวร์ซาย ฝรั่งเศส เพื่อจะจัดตั้ง สมาคมสันนิบาตชาติ รัชกาลที่ 6 ได้ส่งกรมพระเทววงศ์ เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศเข้าร่วมการประชุมดังกล่าว และทรงกำชับให้เจรจาเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขต โดยกรมพระยาเทววงศ์ ได้หาจังหวะกล่าวต่อที่ประชุมว่า “เราก็คouldร่วมรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับท่าน เพื่อพิทักษ์สิทธิของประเทศเล็กๆ และเพื่อผดุงมนุษยธรรมไว้ หากว่าจะเป็นไปได้เหมือนที่เคยป่าวประกาศกันอยู่บ่อยๆ แล้วไซ้ร์ ก็เป็นที่ประจักษ์แล้วว่าเราได้ต่อสู้ปกป้องผู้อ่อนแอจากการถูกข่มเหงรังแก ของผู้ที่แข็งแรงกว่า และเพื่อขจัดความไม่ยุติธรรมทั้งหลายที่เป็นสาเหตุสู่สภาพสงคราม ดังนั้น ย่อมเป็นการถูกต้องและเป็นธรรมพอหรือยังที่ประเทศสยามจะได้หลุดพ้นจากการบีบรัดของสนธิสัญญาอันเก่าก่อนที่มีมานานแล้วเสียที ซึ่งสนธิสัญญานั้นก็หมดความหมายทุกประการที่จะมีอยู่ต่อไป ในเมื่อสถานการณ์ในประเทศสยามปัจจุบันก็เปลี่ยนไปหมดแล้ว”
- ประธานาธิบดี วูดโรว์ วิลสัน ได้ขานรับทันทีว่า “ถูกของท่านแล้ว”

ความพยายามในการยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต

18

รัชกาลที่ 6 :

- สยามในฐานะประเทศร่วมพันธมิตรที่ชนะสงคราม ได้แต่งตั้งนายเอลดอน เจมส์ ชาวอเมริกัน เป็นผู้แทนเจรจากับรัฐบาลสหรัฐอเมริกา เพื่อขอแก้ไขสนธิสัญญาอันไม่เป็นธรรม ในด้านอัตราภาษีศุลกากรและ สิทธิสภาพนอกอาณาเขต
- สนธิสัญญาสยาม-สหรัฐอเมริกา พ.ศ.2463 นับว่า เป็นข้อตกลงทวิภาคีฉบับแรก ที่มีผลฟื้นฟูเอกราช ทางศาลและการศุลกากรของไทยที่เคยสูญเสียไป
- หลังจากนั้น สยามได้มีการเจรจาขอแก้ไขสนธิสัญญากับประเทศอื่นตามลำดับ ได้แก่ ญี่ปุ่น (10 มีนาคม พ.ศ. 2466) ฝรั่งเศส (14 กุมภาพันธ์ 2467) อังกฤษ (14 กรกฎาคม 2468) เนเธอร์แลนด์ (8 มิถุนายน 2468) สเปน (3 สิงหาคม 2468) โปรตุเกส (14 สิงหาคม 2468) เดนมาร์ก (1 กันยายน 2468) สวีเดน (15 ธันวาคม 2468) อิตาลี (9 พฤษภาคม 2469) และ เบลเยียม (13 กรกฎาคม 2469)

พระยากัลยาณไมตรี

ฟรานซิส บี. แซร์ - Francis Bowes Sayre

19

- เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำสยาม พ.ศ. 2468 แล้วกลับสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2475
- ขณะดำรงตำแหน่งในสยาม ได้เป็นที่ปรึกษาด้านการต่างประเทศของรัชกาลที่ 6 ตั้งแต่ พ.ศ. 2466
- ร่วมร่างเค้าโครง รัฐธรรมนูญฉบับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (Outline of Preliminary Draft) ในปี พ.ศ. 2469 แต่เกิดการปฏิวัติ 2475 เสียก่อน
- เป็นผู้แทนรัฐบาลสยามเจรจาสันติสัญญาไมตรีสยาม-สหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2468 จึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยากัลยาณไมตรี โดยมีตำแหน่งราชการในกระทรวงการต่างประเทศสยาม
- ใน พ.ศ. 2475 ได้รับแต่งตั้งจาก ประธานาธิบดี แฟรงกลิน ดี. โรสเวลต์ ให้เป็นผู้ช่วยรัฐมนตรีต่างประเทศ และเป็นข้าหลวงใหญ่สหรัฐอเมริกาประจำฟิลิปปินส์ ในปี 2482
- ดำรงตำแหน่งผู้แทนของสหรัฐอเมริกาประจำสหประชาชาติ และประธานคณะมนตรีภาวะทรัสตีแห่งสหประชาชาติ พร้อม ๆ กันในปี พ.ศ. 2490

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม และไทย

20

- ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริ ที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญในวันฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ 150 ปี วันที่ 6 เมษายน 2475 แต่คณะอภิรัฐมนตรีได้ทัดทานเอาไว้ว่ายังไม่ถึงเวลาอันสมควร
- หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คณะราษฎรได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2475 ถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทย
- ต่อมา เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2475 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 ถือเป็นรัฐธรรมนูญถาวรฉบับแรก และเป็นรัฐธรรมนูญลำดับที่สองของไทย
- ปัจจุบัน ประเทศไทยได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญมาแล้ว 20 ฉบับ ฉบับปัจจุบันคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 02560 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 6 เมษายน 256
- ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จัดตั้งขึ้น เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540 ภายใต้บทบัญญัติของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ศาลอาญาระหว่างประเทศ (International Criminal Court – ICC)

21

ศาลอาญาระหว่างประเทศ

(International Criminal Court – ICC)

22

- **ICC** หรือ ศาลอาญาระหว่างประเทศ มีสถานะเป็นองค์กรระหว่างประเทศ ที่จัดตั้งขึ้นโดยธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศ (**Rome Statute of The International Criminal Court**) หรือเรียกย่อๆ ว่า ธรรมนูญกรุงโรม โดยมีเจตนารมณ์เพื่อจะนำตัวผู้กระทำความผิดทางอาญาระหว่างประเทศ มาลงโทษ ไม่ปล่อยให้ลอยนวล (**No Impunity**) ด้วยความร่วมมือกันของประชาคมโลก
- โดยก่อนหน้านี้จะมีการจัดตั้ง **ICC** นั้น นานาชาติได้มีการเจรจากันมาแล้วหลายปี เพื่อจัดตั้งคณะตุลาการระหว่างประเทศเป็นการถาวร เพื่อทำหน้าที่พิพากษา ลงโทษ ผู้กระทำความผิดร้ายแรง และมีผลกระทบต่อหลายประเทศ เช่น การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์
- ในท้ายที่สุด สหประชาชาติได้จัดการประชุมที่กรุงโรม เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2541 และในวันที่ 17 กรกฎาคม 2541 ที่ประชุมก็ได้รับรองเอกสาร ที่มีชื่อว่า “ธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศ” ด้วยมติ 120 : 7 และ 21 ประเทศ งดออกเสียง
- 7 ประเทศที่คัดค้านการจัดตั้ง **ICC** คือ อิรัก อิสราเอล ลิเบีย จีน กาตาร์ สหรัฐอเมริกา และเยเมน

- ไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้ลงมติสนับสนุนธรรมนูญกรุงโรม ในการประชุมดังกล่าว แล้วได้ร่วมลงนามรับรอง (Authentication) ธรรมนูญกรุงโรม เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2543 แต่ไทยยังมิได้ให้สัตยาบัน (Ratify) จนถึงทุกวันนี้
- ธรรมนูญกรุงโรม มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2545 กล่าวคือ 4 ปี หลังการลงนาม อันเป็นไปตาม ข้อ 126 วรรค 1 ของธรรมนูญ ที่กำหนดให้ธรรมนูญฯ มีผลบังคับใช้ได้ก็ต่อเมื่อมีสมาชิกที่ได้ลงนามรับรองและได้ให้สัตยาบันแล้ว ครบ 60 ประเทศขึ้นไป
- ICC มีเขตอำนาจเหนือการกระทำผิดอาญาร้ายแรง 4 ฐานความผิด คือ
 - (1) การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Crime of Genocide) มาตรา 6
 - (2) อาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ (Crimes against Humanity) มาตรา 7
 - (3) อาชญากรรมสงคราม (War Crimes) มาตรา 8
 - (4) อาชญากรรมแห่งการรุกราน (Crime of Aggression) อย่างไรก็ตาม ในฐานความผิดว่าด้วยการรุกรานนี้ ปัจจุบันยังถกเถียงกันไม่จบว่า จะให้นิยามฐานความผิดของการรุกรานนี้ อย่างไรที่ทุกฝ่ายเห็นพ้อง ดังนั้น จึงยังมิได้ให้เขตอำนาจ ICC พิจารณาคดีความในฐานความผิดนี้

Article 6: Genocide

For the purpose of this Statute, "genocide" means any of the following acts committed with intent to destroy, in whole or in part, a national, ethnical, racial or religious group, as such:

- (a) Killing members of the group;
- (b) Causing serious bodily or mental harm to members of the group;
- (c) Deliberately inflicting on the group conditions of life calculated to bring about its physical destruction in whole or in part;
- (d) Imposing measures intended to prevent births within the group;
- (e) Forcibly transferring children of the group to another group.

Article 7: Crimes against humanity

1. For the purpose of this Statute, "crime against humanity" means any of the following acts when committed as part of a widespread or systematic attack directed against any civilian population, with knowledge of the attack:

- (a) Murder;
- (b) Extermination;
- (c) Enslavement;
- (d) Deportation or forcible transfer of population;
- (e) Imprisonment or other severe deprivation of physical liberty in violation of fundamental rules of international law;
- (f) Torture;
- (g) Rape, sexual slavery, enforced prostitution, forced pregnancy, enforced sterilization, or any other form of sexual violence of comparable gravity;
- (h) Persecution against any identifiable group or collectivity on political, racial, national, ethnic, cultural, religious, gender as defined in paragraph 3, or other grounds that are universally recognized as impermissible under international law, in connection with any act referred to in this paragraph or any crime within the jurisdiction of the Court;
- (i) Enforced disappearance of persons;
- (j) The crime of apartheid;
- (k) Other inhumane acts of a similar character intentionally causing great suffering, or serious injury to body or to mental or physical health.

2. For the purpose of paragraph 1:

- (a) "Attack directed against any civilian population" means a course of conduct involving the multiple commission of acts referred to in paragraph 1 against any civilian population, pursuant to or in furtherance of a State or organizational policy to commit such attack;

(b) "Extermination" includes the intentional infliction of conditions of life, inter alia the deprivation of access to food and medicine, calculated to bring about the destruction of part of a population;

(c) "Enslavement" means the exercise of any or all of the powers attaching to the right of ownership over a person and includes the exercise of such power in the course of trafficking in persons, in particular women and children;

(d) "Deportation or forcible transfer of population" means forced displacement of the persons concerned by expulsion or other coercive acts from the area in which they are lawfully present, without grounds permitted under international law;

(e) "Torture" means the intentional infliction of severe pain or suffering, whether physical or mental, upon a person in the custody or under the control of the accused; except that torture shall not include pain or suffering arising only from, inherent in or incidental to, lawful sanctions;

(f) "Forced pregnancy" means the unlawful confinement of a woman forcibly made pregnant, with the intent of affecting the ethnic composition of any population or carrying out other grave violations of international law. This definition shall not in any way be interpreted as affecting national laws relating to pregnancy;

(g) "Persecution" means the intentional and severe deprivation of fundamental rights contrary to international law by reason of the identity of the group or collectivity;

(h) "The crime of apartheid" means inhumane acts of a character similar to those referred to in paragraph 1, committed in the context of an institutionalized regime of systematic oppression and domination by one racial group over any other racial group or groups and committed with the intention of maintaining that regime;

(i) "Enforced disappearance of persons" means the arrest, detention or abduction of persons by, or with the authorization, support or acquiescence of, a State or a political organization, followed by a refusal to acknowledge that deprivation of freedom or to give information on the fate or whereabouts of those persons, with the intention of removing them from the protection of the law for a prolonged period of time.

3. ²⁶For the purpose of this Statute, it is understood that the term "gender" refers to the two sexes, male and female, within the context of society. The term "gender" does not indicate any meaning different from the above.

Article 8: War crimes

1. The Court shall have jurisdiction in respect of war crimes in particular when committed as part of a plan or policy or as part of a large-scale commission of such crimes.

2. For the purpose of this Statute, "war crimes" means:

(a) Grave breaches of the Geneva Conventions of 12 August 1949, namely, any of the following acts against persons or property protected under the provisions of the relevant Geneva Convention:

- (i) Wilful killing;
- (ii) Torture or inhuman treatment, including biological experiments;
- (iii) Wilfully causing great suffering, or serious injury to body or health;
- (iv) Extensive destruction and appropriation of property, not justified by military necessity and carried out unlawfully and wantonly;
- (v) Compelling a prisoner of war or other protected person to serve in the forces of a hostile Power;
- (vi) Wilfully depriving a prisoner of war or other protected person of the rights of fair and regular trial;
- (vii) Unlawful deportation or transfer or unlawful confinement;
- (viii) Taking of hostages.

(b) Other serious violations of the laws and customs applicable in international armed conflict, within the established framework of international law, namely, any of the following acts:

- (i) Intentionally directing attacks against the civilian population as such or against individual civilians not taking direct part in hostilities;
- (ii) Intentionally directing attacks against civilian objects, that is, objects which are not military objectives;
- (iii) Intentionally directing attacks against personnel, installations, material, units or vehicles involved in a humanitarian assistance or peacekeeping mission in accordance with the Charter of the United Nations, as long as they are entitled to the protection given to civilians or civilian objects under the international law of armed conflict;
- (iv) Intentionally launching an attack in the knowledge that such attack will cause incidental loss of life or injury to civilians or damage to civilian objects or widespread, long-term and severe damage to the natural environment which would be clearly excessive in relation to the concrete and direct overall military advantage anticipated;
- (v) Attacking or bombarding, by whatever means, towns, villages, dwellings or buildings which are undefended and which are not military objectives;

(vi) Killing or wounding a combatant who, having laid down his arms or having no longer means of defence, has surrendered at discretion;

(vii) Making improper use of a flag of truce, of the flag or of the military insignia and uniform of the enemy or of the United Nations, as well as of the distinctive emblems of the Geneva Conventions, resulting in death or serious personal injury;

(viii) The transfer, directly or indirectly, by the Occupying Power of parts of its own civilian population into the territory it occupies, or the deportation or transfer of all or parts of the population of the occupied territory within or outside this territory;

(ix) Intentionally directing attacks against buildings dedicated to religion, education, art, science or charitable purposes, historic monuments, hospitals and places where the sick and wounded are collected, provided they are not military objectives;

(x) Subjecting persons who are in the power of an adverse party to physical mutilation or to medical or scientific experiments of any kind which are neither justified by the medical, dental or hospital treatment of the person concerned nor carried out in his or her interest, and which cause death to or seriously endanger the health of such person or persons;

(xi) Killing or wounding treacherously individuals belonging to the hostile nation or army;

(xii) Declaring that no quarter will be given;

(xiii) Destroying or seizing the enemy's property unless such destruction or seizure be imperatively demanded by the necessities of war;

(xiv) Declaring abolished, suspended or inadmissible in a court of law the rights and actions of the nationals of the hostile party;

(xv) Compelling the nationals of the hostile party to take part in the operations of war directed against their own country, even if they were in the belligerent's service before the commencement of the war;

(xvi) Pillaging a town or place, even when taken by assault;

(xvii) Employing poison or poisoned weapons;

(xviii) Employing asphyxiating, poisonous or other gases, and all analogous liquids, materials or devices;

(xix) Employing bullets which expand or flatten easily in the human body, such as bullets with a hard envelope which does not entirely cover the core or is pierced with incisions;

²⁸ (xx) Employing weapons, projectiles and material and methods of warfare which are of a nature to cause superfluous injury or unnecessary suffering or which are inherently indiscriminate in violation of the international law of armed conflict, provided that such weapons, projectiles and material and methods of warfare are the subject of a comprehensive prohibition and are included in an annex to this Statute, by an amendment in accordance with the relevant provisions set forth in articles 121 and 123;

(xxi) Committing outrages upon personal dignity, in particular humiliating and degrading treatment;

(xxii) Committing rape, sexual slavery, enforced prostitution, forced pregnancy, as defined in article 7, paragraph 2 (f), enforced sterilization, or any other form of sexual violence also constituting a grave breach of the Geneva Conventions;

(xxiii) Utilizing the presence of a civilian or other protected person to render certain points, areas or military forces immune from military operations;

(xxiv) Intentionally directing attacks against buildings, material, medical units and transport, and personnel using the distinctive emblems of the Geneva Conventions in conformity with international law;

(xxv) Intentionally using starvation of civilians as a method of warfare by depriving them of objects indispensable to their survival, including wilfully impeding relief supplies as provided for under the Geneva Conventions;

(xxvi) Conscripting or enlisting children under the age of fifteen years into the national armed forces or using them to participate actively in hostilities.

(c) In the case of an armed conflict not of an international character, serious violations of article 3 common to the four Geneva Conventions of 12 August 1949, namely, any of the following acts committed against persons taking no active part in the hostilities, including members of armed forces who have laid down their arms and those placed *hors de combat* by sickness, wounds, detention or any other cause:

(i) Violence to life and person, in particular murder of all kinds, mutilation, cruel treatment and torture;

(ii) Committing outrages upon personal dignity, in particular humiliating and degrading treatment;

(iii) Taking of hostages;

(iv) The passing of sentences and the carrying out of executions without previous judgement pronounced by a regularly constituted court, affording all judicial guarantees which are generally recognized as indispensable.

(d) Paragraph 2 (c) applies to armed conflicts not of an international character and thus does not apply to situations of internal disturbances and tensions, such as riots, isolated and sporadic acts of violence or other acts of a similar nature.

(e) Other serious violations of the laws and customs applicable in armed conflicts not of an international character, within the established framework of international law, namely, any of the following acts:

(i) Intentionally directing attacks against the civilian population as such or against individual civilians not taking direct part in hostilities;

(ii) Intentionally directing attacks against buildings, material, medical units and transport, and personnel using the distinctive emblems of the Geneva Conventions in conformity with international law;

(iii) Intentionally directing attacks against personnel, installations, material, units or vehicles involved in a humanitarian assistance or peacekeeping mission in accordance with the Charter of the United Nations, as long as they are entitled to the protection given to civilians or civilian objects under the international law of armed conflict;

(iv) Intentionally directing attacks against buildings dedicated to religion, education, art, science or charitable purposes, historic monuments, hospitals and places where the sick and wounded are collected, provided they are not military objectives;

(v) Pillaging a town or place, even when taken by assault;

(vi) Committing rape, sexual slavery, enforced prostitution, forced pregnancy, as defined in article 7, paragraph 2 (f), enforced sterilization, and any other form of sexual violence also constituting a serious violation of article 3 common to the four Geneva Conventions;

(vii) Conscripting or enlisting children under the age of fifteen years into armed forces or groups or using them to participate actively in hostilities;

(viii) Ordering the displacement of the civilian population for reasons related to the conflict, unless the security of the civilians involved or imperative military reasons so demand;

(ix) Killing or wounding treacherously a combatant adversary;

(x) Declaring that no quarter will be given;

(xi) Subjecting persons who are in the power of another party to the conflict to physical mutilation or to medical or scientific experiments of any kind which are neither justified by the medical, dental or hospital treatment of the person concerned nor carried out in his or her interest, and which cause death to or seriously endanger the health of such person or persons;

(xii) Destroying or seizing the property of an adversary unless such destruction or seizure be imperatively demanded by the necessities of the conflict;

(f) Paragraph 2 (e) applies to armed conflicts not of an international character and thus does not apply to situations of internal disturbances and tensions, such as riots, isolated and sporadic acts of violence or other acts of a similar nature. It applies to armed conflicts that take place in the territory of a State when there is protracted armed conflict between governmental authorities and organized armed groups or between such groups.

3. Nothing in paragraph 2 (c) and (e) shall affect the responsibility of a Government to maintain or re-establish law and order in the State or to defend the unity and territorial integrity of the State, by all legitimate means.

● **เขตอำนาจ 4 ฐานความผิด** ของ ICC ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ **3 หลักการ** ต่อไปนี้คือ

- (1) **หลักการไม่มีผลย้อนหลังของความผิด (Non - retroactivity of the statute)** คือ ICC จะมีเขตอำนาจเฉพาะต่ออาชญากรรมที่เกิดขึ้นหลังจากที่ธรรมนูญฯ มีผลใช้บังคับแล้วเท่านั้น
- (2) **หลักการไม่ปล่อยให้ผู้กระทำความผิดลอยนวล (No Impunity)** เพราะหลายต่อหลายเหตุการณ์ที่ผู้กระทำผิดต่อมวลมนุษยชาติไม่ได้รับการลงโทษ ไม่ว่าในกรณีการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในทวีปแอฟริกา การเข่นฆ่าประชาชนในภาวะความขัดแย้งทางการเมือง ด้วยเหตุนี้ ICC จึงถูกจัดตั้งขึ้นมา เพื่อลดปัญหาช่องว่างของกฎหมายที่จะเข้าไปจัดการในกรณีดังกล่าว
- (3) **หลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม (Trials must be fair)** ซึ่งเดิมได้มีการจัดตั้งศาลพิจารณาคดีอาชญากรรมระหว่างประเทศแบบเฉพาะกิจ (ad hoc) เช่น ในกรณียูโกสลาเวีย ที่เรียกว่า ICTY (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia) หรือกรณีรวันดา (The International Criminal Tribunal for Rwanda - ICTR) แต่การจัดตั้งศาลหรือคณะกรรมการไต่สวนเฉพาะกิจดังกล่าวมิได้สร้างความเกรงกลัวหรือป้องกันความขัดแย้งหรือการกระทำผิดใน 4 ฐานความผิดข้างต้นได้อย่างแท้จริงจึงได้เกิดแนวความคิดในการจัดตั้ง ICC ที่ถาวรขึ้น

อนึ่ง รัฐภาคีมีอาจทำข้อสงวน (reservations) ใดๆ ในการเข้าเป็นภาคี ICC ได้

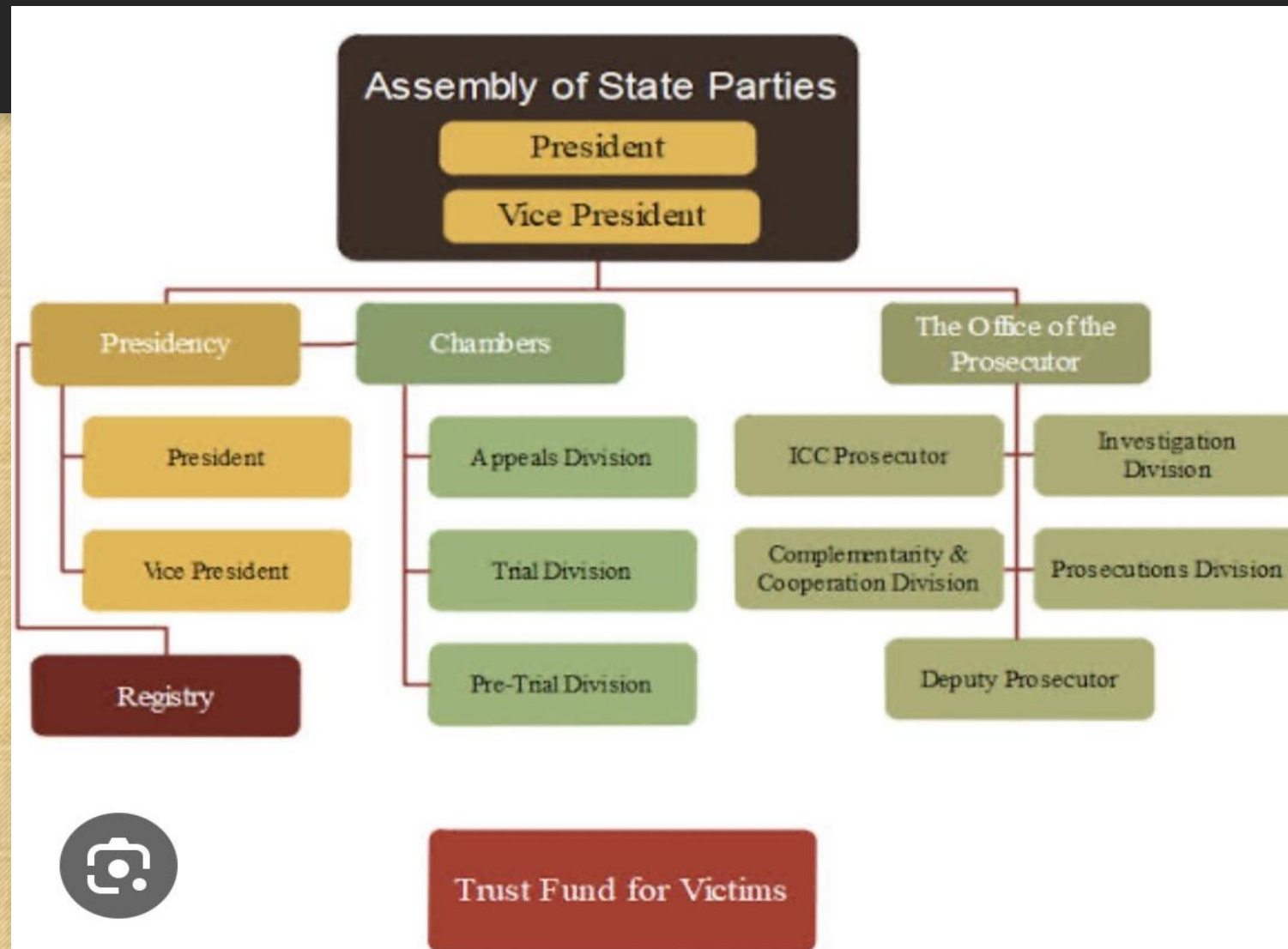
เงื่อนไขในการพิจารณาคดีของ ICC

32

1. ต้องมีการให้สัตยาบันแก่ธรรมนูญศาลแล้ว ซึ่งก็คือการยอมรับเขตอำนาจศาลในคดีอาชญากรรมร้ายแรง 4 ฐานความผิด ตามที่ระบุไว้ในธรรมนูญศาล
2. คู่กรณีที่เกี่ยวข้อง ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเป็นรัฐคู่สัญญาหรือรัฐถูกกล่าวหา หรือเป็นผู้ที่มีสัญชาติของรัฐคู่สัญญา หรืออาชญากรรมที่เกิดขึ้นนั้น ได้กระทำบนดินแดนของรัฐคู่สัญญา เป็นต้น
3. รัฐที่ไม่ใช่คู่สัญญา อาจตกลงยอมรับเขตอำนาจศาล ICC ในคดีอาชญากรรมที่กระทำหรือเกิดขึ้นบนดินแดนของตน หรือโดยคนสัญชาติได้ ตามมาตรา 12 (3)

International Criminal Court – ICC

33

โครงสร้างของ ICC

34

1. คณะผู้บริหารศาล คือ สมัชชารัฐภาคี (Assembly of the States Parties to the Rome Statute of the ICC) เป็นองค์กรด้านบริหาร และนิติบัญญัติของศาล ประกอบด้วยผู้แทน 1 คนจากรัฐภาคีแต่ละรัฐโดยสมัชชารัฐภาคีหน้าที่

(1) เลือกและถอดถอนบุคคลให้ดำรงตำแหน่งตุลาการและอัยการประจำศาล

(2) กำหนดงบประมาณของศาล

(3) ตกลงรับตัวบทกฎหมายสำคัญ ๆ และกำกับดูแลองค์กรอื่น ๆ ของศาล

2. สำนักประธานศาลอาญาระหว่างประเทศ (Presidency of the ICC) เป็นองค์กรด้านบริหารศาล แต่ไม่รวมถึงการบริหารสำนักงานอัยการศาล โดยสำนักประธานศาล ประกอบด้วย ประธาน และรองประธาน 2 คน ที่เลือกกันเองระหว่างตุลาการ มีวาระดำรงตำแหน่ง คราวละ 3 ปี

3. ตุลาการศาล (Judges of the ICC) มีทั้งหมด 18 คน ปฏิบัติหน้าที่เป็น 3 แผนก คือ แผนกพิจารณาเบื้องต้น (Pre-Trial Division) แผนกพิพากษาไต่สวน (Trial Division) และ แผนกอุทธรณ์ (Appeals Division) โดย

(1) ตุลาการศาล แต่ละคนจะอยู่ในตำแหน่ง 9 ปี วาระเดียว

(2) คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการคัดเลือกเป็นตุลาการศาลได้ คือ จะต้องมิใช่สัญชาติของรัฐบาลที่แห่งธรรมนูญกรุงโรม โดยตุลาการศาล 18 คน นั้น จะมีสัญชาติเดียวกันไม่ได้

(3) นอกจากนี้ ข้อ 36 ของธรรมนูญกรุงโรม ยังกำหนดว่า ตุลาการศาลต้องเป็นบุคคลที่พร้อมด้วยอริยลักษณะอันสูงส่ง มีความเป็นกลาง และมีความซื่อสัตย์สุจริต

(4) ในการพิจารณาคดี อัยการศาลหรือบุคคลที่กำลังถูกสืบสวนหรือฟ้องคดี สามารถคัดค้านตุลาการศาลคนใดก็ได้ ในกรณีที่มิเหตุควรกังขาถึงความเป็นกลางของตุลาการศาลผู้นั้น ไม่ว่าด้วยเหตุผลอันใด โดยคำร้องคัดค้าน จะได้รับการวินิจฉัย ด้วยเสียงข้างมากเด็ดขาดของตุลาการศาลคนอื่น ๆ ที่เหลือ

สำนักอัยการศาล (Office of the Prosecutor of the ICC) มีหน้าที่สืบสวนและฟ้องคดี โดยประกอบด้วย
อัยการศาล และรองอัยการศาล อีก 2 คน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 9 ปี วาระเดียว

สำนักงานอัยการมีอำนาจอิสระในการดำเนินงานของตน ทั้งนี้พนักงานอัยการศาลทุกคน จะไม่รับฟังคำสั่งของรัฐ
หรือบุคคล หรือองค์กรระหว่างประเทศใดๆ ทั้งสิ้น

สำนักงานอัยการจะเริ่มสืบสวน เมื่อมีกรณีดังต่อไปนี้

- (1) รัฐภาคีรัฐใดรัฐหนึ่งยื่นเรื่องราว หรือสถานการณ์ใดมา
- (2) เมื่อคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติยื่นเรื่องราวหรือสถานการณ์ใดมา หรือเตือนให้ทราบถึงภัย
อันคุกคามสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ
- (3) เมื่อองค์กรคณะตุลาการชั้นใต้สวนมูลฟ้องอนุญาตให้สืบสวน หรือ หลังจากที่ได้รับข้อมูลข่าวสารมาจาก
แหล่งอื่น ๆ เช่น มีบุคคล หรือหน่วยงานเอกชนแจ้งมา

สำนักงานทะเบียน (Registry of the ICC) เป็นหน่วยงานสนับสนุนของศาล

1. รับผิดชอบงานธุรการและงานบริการต่างๆ ของศาล รวมถึง งานข้อมูลทางคดี การบริหารจัดการในเรื่องที่เกี่ยวกับผู้เสียหายและพยานบุคคล งานจัดหาทนายฝ่ายจำเลย บริหารศูนย์กักขัง งานแปล งานกฎระเบียบ งานอาคารสถานที่ งานบุคลากร และงบประมาณ ของศาล
2. สำนักงานทะเบียน มีนายทะเบียนศาล (Registrar of the ICC) ซึ่งคณะตุลาการศาลคัดเลือกและแต่งตั้ง อยู่ในตำแหน่งคราวละ 5 ปี
3. ICC มีสำนักงานใหญ่ (Headquarters) ตั้งอยู่ที่ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์

การรับฟ้องคดีของ ICC มีหลักการหรือเงื่อนไข 4 ประการ คือ

38

1. หลักเขตอำนาจของศาล แยกออกได้เป็น

1.1 เขตอำนาจเชิงเวลา คือ มีผลบังคับตั้งแต่ 1 กรกฎาคม 2545 (2002) ไม่มีผลย้อนหลัง ดังนั้นการกระทำหรือเหตุการณ์ที่เกิดก่อนวันที่ 1 กรกฎาคม 2545 จะนำมาพิจารณาไม่ได้

1.2 เขตอำนาจเชิงสาระ คือ 4 ฐานความผิด

(1) การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ธรรมนูญ ข้อ 6

(2) อาชญากรรมต่อมวลมนุษย (7)

(3) อาชญากรรมสงคราม (8)

(4) การรุกราน แต่ยังคงเรื่องคำจำกัดความไม่ได้ จึงยังไม่มีผลใช้บังคับ

1.3 เขตอำนาจเชิงพื้นที่ การกระทำความผิดต้องเกิดขึ้นบนดินแดนของรัฐภาคี หรือบุคคลผู้กระทำความผิดต้องถือสัญชาติของรัฐภาคี อย่างใดอย่างหนึ่ง

2. หลักความเป็นศาลเสริม หรือ หลักเสริมอำนาจกระบวนการยุติธรรมภายในประเทศ (Complementarity) โดยธรรมนูญกรุงโรม กำหนดว่า คดีที่จะฟ้อง ICC ได้ นั้น ผู้ฟ้องคดี จะต้องแสดงให้เห็นว่า กระบวนการยุติธรรมในประเทศนั้นๆ ไม่มีเขตอำนาจในการดำเนินคดี หรือ กระบวนการยุติธรรมภายใน ไม่เต็มใจ (unwilling) ไม่สามารถ หรือไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ในการดำเนินคดีต่อความผิดนั้นๆ ได้ (หากมีกำหนดเช่นนี้ จะเท่ากับว่า ICC มีอำนาจมากกว่าศาลภายในประเทศ)

3. หลักความร้ายแรงของการกระทำความผิด คำว่า “ร้ายแรง” คือ การกระทำผิดต้องกระทำอย่างเป็นระบบ มีผลกว้างขวาง หรือมีลักษณะของการกระทำความผิดร้ายแรงโดยตัวการกระทำความผิดเอง (กรณี คดี Lubanga ICC ลงโทษจำคุก 14 ปี)

4. หลักไม่ลงโทษซ้ำในการกระทำความผิดเดียวกัน (non bis in idem) อันเป็นหลักทั่วไปในทางกฎหมายอาญา

ช่องทางในการนำคำร้องเข้าสู่การพิจารณาของ ICC

40

1. หลังจากให้สัตยาบันธรรมนูญกรุงโรม แล้ว รัฐภาคีสามารถยื่นคำร้องโดยตรงไปยัง ICC ได้เอง (กรณี ยูกันดา คองโก แอฟริกากลาง)
2. คณะมนตรีความมั่นคง (UNSC) ปฏิบัติหน้าที่ตามหมวด 7 แห่งกฎบัตรสหประชาชาติ ยื่นคำร้องไป ICC โดยในกรณีนี้ แม้ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดจะไม่ได้เป็นบุคคลอยู่ภายใต้บังคับของรัฐสมาชิก หรือการกระทำความผิดไม่ได้เกิดขึ้นในดินแดนของรัฐสมาชิกก็ตาม UNSC สามารถที่จะมีมติให้ยื่นคำร้องไปยัง ICC ได้ (กรณี UNSC เสนอให้ ICC ดำเนินคดีกับประธานาธิบดีโดมาร์ อัล บาฮีร์ ของซูดาน)
3. อัยการประจำศาล ICC เปิดกระบวนการไต่สวนเอง (กรณี เคนยา)
4. ดำเนินการตามช่องทางของ มาตรา 12 (3) ของธรรมนูญกรุงโรม คือ การจัดทำคำประกาศเฉพาะกิจฝ่ายเดียว (unilateral act of state) ยอมรับเขตอำนาจศาลของ ICC ได้ โดยรัฐ ที่ไม่ใช่ภาคีหรือลงนามแล้วแต่ยังมีได้ให้สัตยาบันต่อธรรมนูญกรุงโรม ก็สามารถทำคำประกาศเจตจำนงนี้แจ้งตรงไปยัง ICC ได้ (ดังเช่นกรณี สาธารณรัฐโกตดิวัวร์ ปาเลสไตน์ และยูเครน)

กรณีโกตดิวัวร์ทำคำประกาศเฉพาะกิจฝ่ายเดียว ตามข้อ 4 ข้างต้นนี้

เป็นการดำเนินการตามธรรมนูญ มาตรา 12 (3) โดยสาธารณรัฐโกตดิวัวร์ (Ivory Coast) ซึ่งยังไม่ได้ให้สัตยาบันธรรมนูญกรุงโรม แต่รัฐมนตรีต่างประเทศของโกตดิวัวร์ได้จัดทำคำประกาศฝ่ายเดียว ยอมรับเขตอำนาจศาลของ ICC เฉพาะกรณีอาชญากรรมที่ระบุ เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2546 รวมทั้ง ยอมรับเขตอำนาจศาลให้มีผลย้อนหลัง (แต่มิได้ย้อนไปเกิน หลังวันที่ 1 กรกฎาคม 2545 ที่มีการก่อตั้ง ICC)

ต่อมาในปี ของโกตดิวัวร์ 2553 ประธานาธิบดี Ouattara ร์ ก็ได้ลงนามประกาศ ยอมรับเขตอำนาจศาลของ ICC เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2553 โดยได้ยืนยันคำประกาศ ยอมรับเขตอำนาจศาลของ ICC ตามที่รัฐมนตรีต่างประเทศได้เคยประกาศไว้เพื่อให้ ICC เข้ามาสืบสวนการกระทำความผิดโดยเฉพาะในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ตั้งแต่ปี 2547 ซึ่งเป็นผลให้อัยการประจำ ICC สามารถเข้าไปไต่สวนมูลฟ้องอดีตประธานาธิบดี Laurent Gbagbo ได้ และจากกรณีของโกตดิวัวร์นี้เอง ทำให้เกิดบรรทัดฐาน ว่า ICC สามารถดำเนินคดีใน ประเทศที่มิได้เป็นสมาชิกหรือให้สัตยาบันธรรมนูญกรุงโรมได้ และยังสามารถดำเนินคดี ย่อยหลัง ก่อนวันที่ลงนามได้ โดยอาศัยมาตรา 12 (3) ของธรรมนูญฯ

- ในจำนวนสมาชิกสหประชาชาติ 193 รัฐ/ประเทศ มีเกือบสองในสาม หรือ 123 รัฐ/ประเทศ ที่ปัจจุบันเป็นสมาชิก ICC ซึ่งหมายความว่า อีก 70 รัฐ/ประเทศ ไม่เข้าร่วมเป็นภาคีของ ICC
- ประเทศที่เคยเป็นสมาชิกแล้วถอนตัว คือ สหรัฐฯ และอิสราเอล ส่วนประเทศที่ไม่เข้าร่วมเป็นภาคี ตั้งแต่ต้นคือ จีน และ รัสเซีย ซึ่งหมายความว่า สมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ 3 ใน 5 กล่าวคือ จีน รัสเซีย และสหรัฐฯ ได้เลือกที่จะปกป้องตนเองจากเขตอำนาจศาลของ ICC
- อาเซียน มีกัมพูชา ประเทศเดียวที่ได้ลงนามและให้สัตยาบันแล้ว เพื่อวัตถุประสงค์ในการดำเนินคดีกับผู้นำเขมรแดง ส่วนฟิลิปปินส์ได้ถอนตัวจากการเป็นภาคี ในขณะที่สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย ไม่ได้เข้าร่วมเป็นภาคีธรรมนูญกรุงโรม ส่วนมาเลเซียและไทย ลงนามแล้วแต่ยังมิได้ให้สัตยาบัน
- ในรอบ 20 ปี (2545-2565) นับจากธรรมนูญกรุงโรมมีผลใช้บังคับ มีคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของ ICC รวม 31 คดี มีทั้งที่พิพากษาลงโทษ และพิพากษาให้พ้นผิด
- กรณีที่น่าสนใจที่ ICC กำลังดำเนินการสืบสวนอยู่ คือ สหรัฐฯ กรณีอดีตประธานาธิบดี ทรัมป์/อัฟกานิสถาน และปาเลสไตน์ จีน กรณีชนกลุ่มน้อยอุยกูร์ ฟิลิปปินส์ กรณีอดีตประธานาธิบดี ดูเตร์เต/ปราบปรามยาเสพติด และ รัสเซีย กรณีประธานาธิบดี ปูติน/ยูเครน

ICC ตัดสิน 'โลรองต์ บักโบ' ผู้นำเผด็จการไอวอรีโคสต์ พ้นผิด

43

- โลรองต์ บักโบ เป็นอดีตผู้นำประเทศคนแรกที่ถูกดำเนินคดีในศาลกรุงเฮกแห่งนี้ เขาโดนจับกุมในห้องหลบภัยของทำเนียบประธานาธิบดีเมื่อปี 2554 โดยกองทัพของอะลัสซาน วาตารา ประธานาธิบดีคนใหม่ ที่ได้รับการสนับสนุนจากกองกำลังขององค์การสหประชาชาติและฝรั่งเศส
- บักโบถูกส่งตัวมาที่กรุงเฮกในเดือนพฤศจิกายน 2554 และถูกตั้งข้อหาก่ออาชญากรรมต่อมนุษยชาติ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์รุนแรงภายหลังการเลือกตั้งในปี 2553-2554 ที่ทำให้มีผู้เสียชีวิต 3,000 คน และไร้ที่อยู่ 500,000 คน การพิจารณาคดีของอดีตผู้นำเผด็จการของไอวอรีโคสต์วัย 73 ปี รายนี้ เริ่มต้นเมื่อเดือนมกราคม 2559 และเขาถูกคุมขังตลอด 7 ปีเศษของการพิจารณาคดี
- คณะตุลาการของ ICC มีคำตัดสินเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2562 ว่า บักโบ และชาร์ลส์ เบล กูเด มือขวาของเขาวัย 47 ปี ไม่มีความผิดและให้ปล่อยตัวทั้งคู่โดยทันที
- คูโน ทาร์ฟูเชอร์ ประธานคณะตุลาการในคดีนี้กล่าวว่า ตุลาการส่วนใหญ่ลงความเห็นว่าย้ายการไต่สวนไม่สามารถพิสูจน์หลักฐานตามมาตรฐานที่จำเป็น จนเป็นแน่ใจได้ว่า ทั้งคู่มีแผนปลุกระดมให้เกิดความรุนแรง คณะตุลาการจึงลงความเห็นว่าย้ายทั้งสองพ้นผิดจากทุกข้อกล่าวหา
- ก่อนหน้านั้น เมื่อปี 2557 ประธานาธิบดีอูสุรู เคนยัตตา ของเคนยา หนีรอดตัว เมื่ออัยการไอซีซีตัดสินใจยกเลิกข้อกล่าวหาต่ออาชญากรรมต่อมนุษยชาติ จากเหตุนองเลือดช่วงเลือกตั้ง.

ICC ตัดสิน ฌอง-ปีแอร์ เบมบา อดีต รอง ปธน. คองโก มีความผิด ฐานอาชญากรรมสงคราม ที่ใช้ ‘การข่มขืน’ เป็นเครื่องมือ

44

- 25 มี.ค. 2559 ศาลอาญาระหว่างประเทศ (ICC) ตัดสินให้ ฌอง-ปีแอร์ เบมบา อดีตรองประธานาธิบดีของสาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโกมีความผิดฐานก่ออาชญากรรมสงครามและอาชญากรรมต่อมนุษยชาติจากการใช้ความรุนแรงทางเพศเป็นเครื่องมือในสงคราม
- เบมบา ผู้นำทหารอายุ 53 ปี เคยสั่งการให้ทหารก่อการสังหารหมู่ ข่มขืน และปล้นสะดม ในสงครามภายในสาธารณรัฐแอฟริกากลาง โดยในการพิจารณาคดีในครั้งนี้มีการอนุญาตให้เหยื่อที่ถูกระทำมากกว่า 5,000 คนเข้ารับฟังการพิจารณาคดีด้วย ถือเป็นการอนุญาตให้มีผู้เข้ารับฟังสูงสุดในประวัติศาสตร์การพิจารณาคดีศาลอาญาระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังถือเป็นครั้งแรกด้วยที่ ICC มีการตัดสินให้จำเลยมีความผิดฐานข่มขืนหรือต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของกองทัพตนเอง ซึ่งถือเป็นหลักการทางกฎหมายจากศาลยุติธรรมของสหประชาชาติที่ระบุให้ผู้บังคับบัญชาต้องรับผิดชอบต่ออาชญากรรมของผู้ใต้บังคับบัญชาที่เขามีส่วนรู้เห็นด้วย
- ฝ่ายโจทก์ให้การต่อศาลว่า เบมบาซึ่งในขณะนั้นเป็นผู้นำกองกำลังขบวนการปลดปล่อยคองโก (Congolese Liberation Movement หรือ MLC) รู้เรื่องที่เกิดของเขาก่ออาชญากรรมแต่ก็ไม่มีการใช้มาตรการใดๆ เพื่อป้องกันหรือควบคุมผู้ใต้บังคับบัญชาของเขาเลย

- **เบมบา** ถูกตัดสินจากข้อหาดังกล่าวจากกรณีที่เขานำกองกำลังเข้าโจมตีสาธารณรัฐแอฟริกากลางเพื่อคุ้มครองประธานาธิบดี อังค์ เฟลิกซ์ ปาตาเซห์ ช่วงปี 2545-2546 ที่กล่าวว่าจะถูกโค่นล้ม โดยที่หัวหน้าผู้พิพากษาชาวบราซิล ซิลเวีย สไตน์เนอร์ กล่าวว่า ทหารกองกำลัง MLC เปิดฉากยิงใส่พลเรือนโดยไม่สนใจว่าจะเป็นเพศไหนหรืออยู่ในวัยใด รวมถึงมีการเจาะจงเป้าหมายโจมตีพลเรือนเป็นหลักโดยไม่ใช้ข้อบ่งชี้เหตุ มีการจงใจใช้อาวุธพิเศษของพวกเขาเองสอดใส่กระสุนทำร้ายเรทวารหนัก ช่องคลอด หรือทวารส่วนอื่นๆ ของเหยื่อโดยใช้ปืนจี้และบางครั้งก็กระทำต่อหน้าสมาชิกครอบครัวของเหยื่อ
- **เบมบาถูกจับกุมตัวเมื่อปี 2551 ในเบลเยียมและถูกส่งต่อไปยังเรือนจำของ ICC ในกรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ มีการดำเนินคดีเขาเป็นครั้งแรกในเดือน พ.ย. 2553 มีการรับฟังคำให้การของพยาน 77 คน ในคดีนี้ทนายฝ่ายจำเลยยืนยันว่า เบมบาไม่สามารถควบคุมกองกำลัง 1,500 นายของเขาได้ และไม่มีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรว่าเขาสั่งการกองกำลังของตัวเอง**
- การตัดสินในครั้งนี้อย่างได้รับการชื่นชมจากองค์กรสิทธิมนุษยชนหลายองค์กร โดยองค์กรแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลเปิดเผยว่า การตัดสินให้เบมบามีความผิดถือเป็นช่วงเวลาประวัติศาสตร์ในการต่อสู้เรียกร้องความยุติธรรมให้กับเหยื่อของความรุนแรงทางเพศในสาธารณรัฐแอฟริกากลางและในที่อื่นๆ มันถือเป็นการส่งสารว่าการใช้ความรุนแรงทางเพศเป็นเครื่องมือในสงครามจะต้องถูกลงโทษ และผู้บัญชาการทหารหรือนักการเมืองผู้สั่งการต้องออกมาป้องกันไม่ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาของตนกระทำการโหดร้ายไม่เช่นนั้นก็จะถูกลงโทษด้วย

- แอลเจลินา โจลี พิตต์ ดาราและผู้ร่วมก่อตั้งองค์กรริเริ่มป้องกันความรุนแรงทางเพศ กล่าวผ่านแถลงการณ์ว่าเธอรู้สึกชื่นชมผู้รอดจากการข่มขืนและพยานที่มีความกล้าหาญซึ่งมาให้การในคดีนี้และมีส่วนทำให้เกิดการตัดสินคดีที่มีความสำคัญ
- ทางด้านกาเร็น บุนโนว ผู้อำนวยการสหพันธ์เพื่อสิทธิมนุษยชนสากล (FIDH) ในกรุงปารีส ผู้ให้ความช่วยเหลือเหยื่อในคดีนี้กล่าวว่าเธอยินดีกับคำตัดสิน โดยบอกว่านี่ถือเป็นครั้งแรกที่ ICC ตัดสินคนในระดับผู้บังคับบัญชาให้ต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่เกิดขึ้นด้วย บุนโนวกล่าวอีกว่าหลังจากนี้ศาลจะพิจารณาในเรื่องของการฟื้นฟูและเยียวยาทั้งทางการแพทย์และทางจิตวิทยาให้แก่ผู้ถูกระงับการกระทำรวมถึงมีการชดเชยความเสียหาย แต่บุนโนวก็วิจารณ์ว่าคำตัดสินนี้มาช้าไปสองปี
- เดการ์ต มปอนจ์ เลขาธิการองค์กรสิทธิคนโก ACADHOSHA กล่าวว่า การตัดสินในครั้งนี้ทำให้ ICC มีความน่าเชื่อถือมากขึ้นจากที่ ICC เคยถูกวิจารณ์มีความลำเอียงและมีความเป็นการเมืองมาก่อน

กรณีอำนาจศาล ICC เหนืออาชญากรรมของประมุขหรือหัวหน้ารัฐบาล

47

- ประธานาธิบดีรัสเซีย ปูติน ไม่เข้าร่วมการประชุมสุดยอด BRICS ที่จัดขึ้น ระหว่าง 22 ถึง 24 สิงหาคม 2566 ที่แอฟริกาใต้ เนื่องจากได้มีการออกหมายจับโดยศาลอาญาระหว่างประเทศ (ICC) ฐานก่ออาชญากรรมสงครามและอาชญากรรมต่อมนุษยชาติในยูเครน
- อัยการสูงสุดของ ICC คาริม ข่าน ประกาศหมายจับ เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2565 โดยกล่าวหาปูตินว่าเป็นผู้รับผิดชอบการลักพาตัวเด็กจากยูเครนและส่งตัวไปยังรัสเซีย หมายจับยังกล่าวหาปูตินว่าสั่งการยิงใส่พื้นที่พลเรือนในยูเครน รวมถึงโรงพยาบาลและโรงเรียนแอฟริกาใต้เป็นสมาชิกของ ICC และในฐานะนั้น จำเป็นต้องปฏิบัติตามหมายจับของศาล
- ทั้งนี้ หมายจับของ ICC ไม่ได้รับประกันว่า ปูตินจะถูกจับกุมจริงๆ แต่หมายจับได้ส่งสัญญาณที่ชัดเจนว่า ICC จริงจังที่จะเอาผิดต่อผู้ที่ก่ออาชญากรรมสงครามและอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ แม้ว่าพวกเขาจะเป็นผู้นำที่ทรงอำนาจก็ตาม
- กรณีประธานาธิบดี ตูเตอเต้ ของฟิลิปปินส์

INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE

ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ

48

ศาลแห่งนี้ก่อตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1945 ด้วยกฎบัตรสหประชาชาติ
รัฐสมาชิกสหประชาชาติทุกรัฐเป็นภาคีโดยอัตโนมัติและมีสิทธิ
นำกรณีพิพาทมาฟ้องต่อศาลได้

มีผู้พิพากษา 15 คน มาจากการเลือกตั้งของสมัชชาใหญ่แห่ง
สหประชาชาติและคณะมนตรีความมั่นคงแห่ง
สหประชาชาติ ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว 9 ปี และต้อง
ไม่มีสัญชาติซ้ำกัน

ภาษาปฏิบัติงานของศาลคือภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส
คดีแรกที่ฟ้องต่อศาลแห่งนี้คือคดีช่องแคบคอร์ฟูซึ่งฟ้องเมื่อ
วันที่ 22 พฤษภาคม ค.ศ. 1947 นับแต่นั้นเป็นต้นมาจนถึง
วันที่ 13 พฤศจิกายน ค.ศ. 2023 รวม 191 คดี

ICJ : Cambodia v. Thailand Temple of Preah Vihear (1959 - 1962)

49

คดีปราสาทพระวิหารนั้น เป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับ “ตัวปราสาท” (the Temple) เท่านั้น ไม่ใช่ “เขาพระวิหาร” ไม่ใช่เรื่อง “เขตแดนระหว่างไทย-กัมพูชา”

ICJ ตัดสิน 3 ประการ คือ

1. ให้ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในอาณาเขตของกัมพูชา
2. ให้ไทยถอนกองกำลังที่อยู่ในตัวปราสาทและพื้นที่รอบๆ ปราสาท (its vicinity)
3. ให้คืนวัตถุโบราณ

ICJ ไม่ได้ ตัดสิน

1. เรื่องสถานะของแผนที่ 1: 200,000 อย่างไรก็ดี ศาลโลกเห็นว่า แผนที่ดังกล่าวมีบทบาทสำคัญของการให้เหตุผลในคำพิพากษา
2. เรื่องพื้นที่ 4.6 ตารางกิโลเมตร เพราะในขณะนั้น ทั้งสองประเทศพิพาทกัน เฉพาะ “ตัวปราสาทพระวิหาร” เท่านั้น

ICJ : Cambodia v. Thailand

Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 concerning Temple of Preah Vihear (2011 - 2013)

50

In the Judgment delivered by it on 11 November 2013, the Court noted that the principal dispute between the Parties concerned the territorial scope of the second operative paragraph, namely the territorial extent of the “vicinity” of the Temple of Preah Vihear.

The Court considered that the second operative paragraph of the 1962 Judgment required Thailand to withdraw from the whole territory of the promontory of Preah Vihear any Thai personnel stationed on that promontory at the time.

Accordingly, the Court found that the term “vicinity on Cambodian territory” had to be construed as extending at least to the area where a police detachment had been stationed at the time of the original proceedings. It subsequently identified and defined the limits of that area.

The Court then examined the relationship between the second operative paragraph and the rest of the operative part. It considered that the territorial scope of the three operative paragraphs is the same: the finding in the first paragraph that “the Temple of Preah Vihear is situated in territory under the sovereignty of Cambodia” must be taken as referring, like the second and third paragraphs, to the promontory of Preah Vihear.

ICJ : Cambodia v. Thailand

Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 concerning Temple of Preah Vihear (2011 - 2013)

51

ประเด็นตีความ คือ ข้อสงสัยของกัมพูชา ว่า “บริเวณรอบๆ ปราสาท” (vicinity) คืออย่างไร

ตามธรรมนูญ ICJ วัตถุประสงค์การตีความคำพิพากษาจำกัดเฉพาะสิ่งที่ศาลวินิจฉัยในบทปฏิบัติการเท่านั้น (*dispositif*, operative part) ซึ่งในคดีปราสาทพระวิหารมีอยู่ 3 ข้อข้างต้น

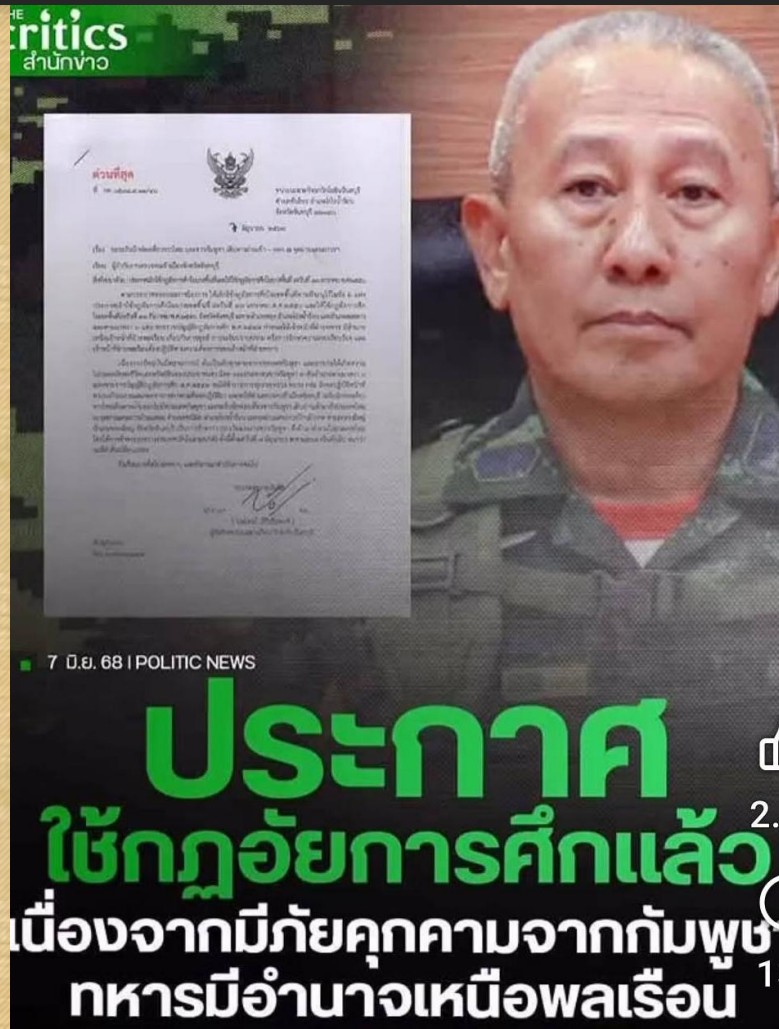
The Court found that the term “vicinity on Cambodian territory” had to be construed as extending at least to the area where a police detachment had been stationed at the time of the original proceedings. It subsequently identified and defined the limits of that area.

It considered that the territorial scope of the three operative paragraphs is the same: the finding in the first paragraph that “the Temple of Preah Vihear is situated in territory under the sovereignty of Cambodia” must be taken as referring, like the second and third paragraphs, to the promontory of Preah Vihear.

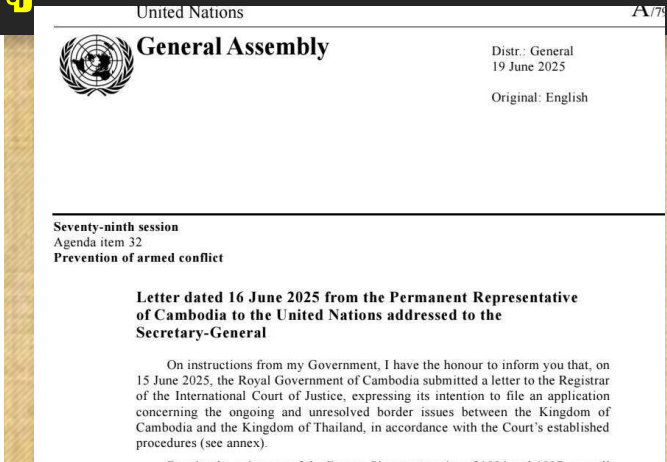
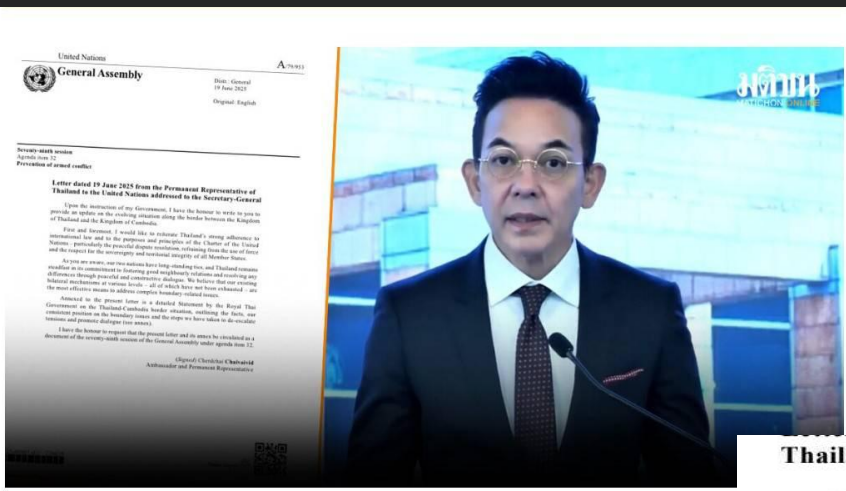

สถานการณ์ชายแดนไทย-กัมพูชา บริเวณช่องบก และปราสาทตาเมือนธม

52

บทบาทของ ICJ, UNGA and UNSC ต่อกรณี สถานการณ์ชายแดนไทย-กัมพูชา บริเวณช่องบก และปราสาทตาเมือนธม

กต.แฉ กรณีกัมพูชาส่ง
หนังสือถึงยูเอ็น ชี ไทยยื่น
หนังสือชี้แจงทันที ยัน ใช้
กลไกทวิภาคี

Thailand to the United Nations addressed to the Secretary-General

Upon the instruction of my Government, I have the honour to write to you to provide an update on the evolving situation along the border between the Kingdom of Thailand and the Kingdom of Cambodia.

First and foremost, I would like to reiterate Thailand's strong adherence to international law and to the purposes and principles of the Charter of the United Nations – particularly the peaceful dispute resolution, refraining from the use of force and the respect for the sovereignty and territorial integrity of all Member States.

As you are aware, our two nations have long-standing ties, and Thailand remains steadfast in its commitment to fostering good neighbourly relations and resolving any differences through peaceful and constructive dialogue. We believe that our existing bilateral mechanisms at various levels – all of which have not been exhausted – are the most effective means to address complex boundary-related issues.

Annexed to the present letter is a detailed Statement by the Royal Thai Government on the Thailand-Cambodia border situation, outlining the facts, our consistent position on the boundary issues and the steps we have taken to de-escalate tensions and promote dialogue (see annex).

I have the honour to request that the present letter and its annex be circulated as a document of the seventy-ninth session of the General Assembly under agenda item 32.

(Signed) Cherdchai Chaivaivid

Politics

Cambodia Urges Thailand to Accept the ICJ's Jurisdiction

การรับและเลิกรับอำนาจ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ของไทย

54

- ไทยได้ยอมรับเขตอำนาจของศาลสถิตยุติธรรมระหว่างประเทศ (Permanent Court of International Justice : PCIJ – สมัยสันนิบาตชาติ) ครั้งแรกตั้งแต่ปี 2472 (ค.ศ. 1929) และต่ออายุเมื่อปี 2483 (ค.ศ. 1941) อีก 10 ปี ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการตั้งองค์การสหประชาชาติ (UN) ขึ้นแทนสันนิบาตชาติ และ ตั้ง ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ขึ้นแทน PCIJ
- โดยการรับอำนาจ PCIJ ของไทย ยังมีผลเป็นการรับเขตอำนาจ ICJ ตามกฎหมายระหว่างประเทศจนถึงปี 2493 (ค.ศ. 1950) และ ไทย ได้ต่ออายุการรับอำนาจศาลฯ อีกครั้ง เมื่อเดือน พ.ค. 2493 (ค.ศ. 1950) ใน ลักษณะ “compulsory jurisdiction” ตามนัยข้อ 36 วรรค 2 ของธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศเป็น ระยะเวลาอีก 10 ปี (ถึง พ.ค. 2503 (ค.ศ. 1960)) แต่ไม่ได้ต่ออายุการรับอำนาจศาลหลังจากนั้น
- เมื่อกัมพูชาฟ้องไทยต่อ ICJ ในคดีปราสาทพระวิหาร เมื่อเดือน ต.ค. 2502 นั้น ICJ จึงวินิจฉัยว่า ในช่วงเวลา ที่กัมพูชาฟ้อง ไทยได้รับอำนาจศาล ICJ ในคดีดังกล่าวตามผลของการประกาศรับอำนาจศาลที่ยังมีผลอยู่

การรับและเลิกรับเขตอำนาจ

ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ของไทย

55

- การที่ไทยไม่ได้ยอมรับเขตอำนาจของศาล ICJ ตั้งแต่ปี 2503 (ค.ศ.1960) ในคดีใหม่ ส่งผลให้ไม่มีประเทศใดสามารถ นำไทยขึ้นศาล ICJ เป็นคดีฟ้องร้องใหม่ได้ โดยไม่ได้รับความยินยอมจากไทย
- ส่วนการยื่นคำขอของกัมพูชาต่อ ICJ ในปี 2556 ให้ศาลตีความคดีปราสาทพระวิหาร ไม่ใช่เป็นการฟ้องคดีใหม่ แต่เป็นการตีความคดีเดิม ที่ตัดสินไปแล้วเมื่อปี 2505
- ในการเข้าเป็นภาคีตราสารระหว่างประเทศอื่น ๆ หลังจากนั้น รัฐบาลไทยได้ตั้งข้อสงวนเกี่ยวกับกลไกระงับข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับศาลระหว่างประเทศ โดยเฉพาะ ICJ ไว้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

การนำกรณีพิพาทระหว่างประเทศเข้าสู่การพิจารณาของ ICJ : กรณีประเทศไทย

56

ดังนั้น มีเพียงกรณีเดียวที่ไทยจะไปขึ้นศาล ICJ หรือรับเขตอำนาจศาล คือ กรณีที่ไทยตกลงกับกัมพูชาเพื่อเสนอเรื่อง กรณีพิพาทเข้าสู่การพิจารณาของ ICJ

หากไทยไม่ตกลงหรือยินยอมไปศาล ICJ รัฐสมาชิกสหประชาชาติใด ๆ หรือ ศาลเอง ก็ไม่สามารถบังคับไทยให้ยอมรับเขตอำนาจศาลได้ และการดำเนินการใด ๆ ในกรอบ ICJ จะไม่มีผลผูกพันไทย ตามกฎหมายระหว่างประเทศ

กรณีศึกษาข้อพิพาทกับไทยเข้าสู่การพิจารณาของ UNSC และ/หรือ UNGA

57

(ปราสาทตาเมือนธม ปราสาทตาเมือนโต๊ด ปราสาทตาควาย และพื้นที่สามเหลี่ยมมรกต)

การนำกรณีพิพาทระหว่างประเทศเข้าสู่การพิจารณาของ UNSC/UNGA

- กฎบัตรสหประชาชาติระบุให้ใช้การเจรจา ไกลเกลี้ย ประนีประนอม ในกรณีพิพาทระหว่างกันที่เกี่ยวกับการดำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคง โดยหากรัฐคู่กรณีไม่สามารถระงับกรณีพิพาทโดยวิธี ดังกล่าวข้างต้น ก็ให้ส่งเรื่องนั้นไปเสนอคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC) (มาตรา 37 วรรค 1)
- กฎบัตรสหประชาชาติ **หมวด 6 การระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธี มาตรา 34 และ 35** ระบุว่า สมาชิกใด ๆ ของสหประชาชาติอาจนำกรณีพิพาทใดหรือสถานการณ์ใด ๆ ซึ่งอาจจะนำไปสู่การกระทบกัน ระหว่างประเทศ หรือก่อให้เกิดกรณีพิพาทที่น่าจะเป็นอันตรายแก่การดำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ มาเสนอต่อ คณะมนตรีความมั่นคงฯ (UNSC) หรือ สมัชชาสหประชาชาติ (UNGA) ได้

กรณีพิพาทนำข้อพิพาทกับไทยเข้าสู่การพิจารณาของ

UNSC และ/หรือ UNGA

(ปราสาทตาเมือนธม ปราสาทตาเมือนโต๊ด ปราสาทตาควาย และพื้นที่สามเหลี่ยมมรกต)

58

แนวทางการพิจารณาของ UNSC ตามกฎบัตรสหประชาชาติ

- (1) UNSC อาจแนะนำ (recommend) วิธีดำเนินการหรือวิธีการปรับปรุงแก้ไขที่เหมาะสม (มาตรา 36 วรรค 1)
- (2) UNSC สามารถแนะนำได้ว่า กรณีพิพาทในทางกฎหมายนั้น ตามหลักทั่วไปควรให้ คู่พิพาท เสนอต่อ ICJ ตามธรรมนูญของศาลหรือไม่ (มาตรา 36 วรรค 3)
- (3) ถ้า UNSC เห็นว่า การมีอยู่ของกรณีพิพาทน่าจะเป็นอันตรายต่อการดำรงไว้ซึ่งสันติภาพ และ ความมั่นคงระหว่างประเทศแล้ว อาจมีข้อเสนอแนะให้ทำข้อตกลงระงับกรณีพิพาท (มาตรา 37 วรรค 2)

กรณีกัมพูชานำข้อพิพาทกับไทยเข้าสู่การพิจารณาของ

UNSC และ/หรือ UNGA

(ปราสาทตาเมือนธม ปราสาทตาเมือนโต๊ด ปราสาทตาควาย และพื้นที่สามเหลี่ยมมรกต)

59

การมีส่วนร่วมของไทยต่อกรณีพิพาทใน UNSC

กฎบัตรสหประชาชาติระบุว่า รัฐใด ๆ ที่ตกเป็นคู่กรณีในกรณีพิพาทที่อยู่ในการพิจารณาของ UNSC จะได้รับเชิญให้เข้าร่วมการอภิปรายเกี่ยวกับกรณีพิพาท โดยไม่มีการลงคะแนน

นอกจากนี้ สมาชิกอื่นของสหประชาชาติที่ไม่อยู่ใน UNSC อาจร่วมในการอภิปรายด้วยได้ หาก UNSC เห็นว่า ผลประโยชน์ของสมาชิกรับผลกระทบเป็นพิเศษ (มาตรา 31) ซึ่งในกรณีข้อพิพาท ไทย-กัมพูชา อาจรวมถึง สปป. ลาว หรือประเทศสมาชิกอาเซียน เป็นต้น

กัมพูชายื่นข้อพิพาทกับไทยเข้าสู่การพิจารณาของ คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC)

60

- เมื่อวันที่ 6 ก.พ. 2554 กัมพูชาได้มีหนังสือไปยังประธาน UNSC ขอให้มีการประชุม UNSC โดยด่วน กรณีความตึงเครียดและการปะทะกันด้วยอาวุธหนักระหว่างทหารไทยกับกัมพูชา บริเวณปราสาทพระวิหาร เมื่อวันที่ 4 - 7 ก.พ. 2554
- หลังจากนั้น วันที่ 14 ก.พ. 2554 UNSC ได้จัดการประชุมแบบปิดเกี่ยวกับประเด็นข้างต้น โดยมี รมว.กต. ไทย กัมพูชา และอินโดนีเซีย (นายมาร์ตี นาตาเลกาว่า) ในฐานะประธานอาเซียนในขณะนั้น เข้าร่วมกล่าวถ้อยแถลงชี้แจงในการประชุม UNSC ดังกล่าว โดยภายหลังการประชุมมีการออก Press Statement ของ UNSC มีใจความสำคัญคือ ให้มีการหยุดยิงถาวรระหว่างไทยกับกัมพูชา ให้ไทยและกัมพูชาแก้ปัญหาโดยสันติด้วยการเจรจา โดยการสนับสนุนของอาเซียน

สถานะสุดท้ายของข้อพิพาทกัมพูชา-ไทย ในสมัชชาสหประชาชาติ (UNGA)

61

1. เมื่อ 16 มิถุนายน 2025 เอกอัครราชทูต ผู้แทนถาวรกัมพูชา ณ นครนิวยอร์ก ได้มีหนังสือถึงเลขาธิการสหประชาชาติ (UNSG) เกี่ยวกับสถานการณ์ความตึงเครียดตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา โดยขอให้เวียนหนังสือเป็นเอกสารของสมัชชาสหประชาชาติ ภายใต้ระเบียบวาระที่ 32 ของการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยที่ 79 เรื่อง Prevention of armed conflict
2. เมื่อ 19 มิถุนายน 2025 เอกอัครราชทูต ผู้แทนถาวรไทย ณ นครนิวยอร์ก ได้มีหนังสือถึง UNSG นำส่งแถลงการณ์ Statement by the Royal Thai Government on Thailand - Cambodia border situation ลงวันที่ 18 มิถุนายน 2025 ซึ่งแจ้งข้อเท็จจริง รวมทั้งท่าทีและการดำเนินการของฝ่ายไทยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ซึ่งเป็นไปตาม หลักกฎหมายระหว่างประเทศ ความตกลง MOU2543 (MOU2000) และแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยการเจรจาทวิภาคีตามที่ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันไว้และมีพันธกรณี พร้อมขอให้เวียนทั้งหนังสือลงนามและแถลงการณ์ดังกล่าวเป็นเอกสารของสมัชชาสหประชาชาติ ภายใต้ระเบียบวาระที่ 32 ด้วยเช่นกัน

สถานะสุดท้ายของข้อพิพาทกัมพูชา-ไทย ในสมัชชาสหประชาชาติ (UNGA)

62

3. ขณะนี้ UNSG ได้ลงทะเบียนหนังสือของ ผู้แทนถาวรกัมพูชา ณ นครนิวยอร์ก และ หนังสือของผู้แทนถาวรไทย ณ นครนิวยอร์ก เข้าสู่ระเบียบวาระที่ 32 ของสมัชชาสหประชาชาติ (UNGA) สมัยที่ 79 (ซึ่งจะเปิดสมัยประชุมในช่วงสัปดาห์ที่ 3 ของเดือนกันยายน 2568) แล้ว ซึ่งมีนัยเป็นการเวียนหนังสือให้ประเทศสมาชิก UN รับทราบ

4. ในหลักการ การเวียนหนังสือของประเทศสมาชิกภายใต้ระเบียบวาระของ UNGA เป็นกระบวนการเพื่อบันทึกข้อมูลหรือท่าทีของประเทศสมาชิกไว้เป็นหลักฐาน (place on record) และทำให้เกิดการรับรู้ของประเทศสมาชิก ซึ่งในกรณีนี้ เมื่อกัมพูชามีหนังสือถึง UNGA ฝ่ายไทยจึงได้ดำเนินการมีหนังสือถึง UNGA เพื่อชี้แจงท่าทีของประเทศไทย ทั้งนี้ การเวียนเอกสารดังกล่าวเป็นแนวทางการเวียนเอกสารปกติของสหประชาชาติ

General Assembly

Distr.: General
19 June 2025

Original: English

Seventy-ninth session
Agenda item 32
Prevention of armed conflict

Letter dated 16 June 2025 from the Permanent Representative of Cambodia to the United Nations addressed to the Secretary-General

On instructions from my Government, I have the honour to inform you that, on 15 June 2025, the Royal Government of Cambodia submitted a letter to the Registrar of the International Court of Justice, expressing its intention to file an application concerning the ongoing and unresolved border issues between the Kingdom of Cambodia and the Kingdom of Thailand, in accordance with the Court's established procedures (see annex).

Despite the existence of the Franco-Siamese treaties of 1904 and 1907, as well as the maps prepared by the Commission of Delimitation between Indo-China and Siam in accordance with the two treaties, the border disputes between Cambodia and Thailand have persisted for decades. While the International Court of Justice rendered judgments in 1962 and again in 2013 – both affirming Cambodia's sovereignty over the Temple of Preah Vihear and its surrounding promontory – tensions remain in other contested areas, including Mom Bei, Tamone Thom Temple, Tamone Touch Temple and Ta Krabey Temple.

Most recently, on 28 May 2025, a serious armed confrontation occurred in the Mom Bei area when Thai military forces opened fire on a Cambodian army unit stationed inside our sovereign territory, resulting in the tragic loss of a Cambodian soldier. In the aftermath, thousands of heavily armed troops were deployed on both sides of the border, raising the spectre of a renewed large-scale conflict reminiscent of the hostilities between 2008 and 2011. Such an escalation poses a grave threat not only to our two nations but also to peace, security and stability in the broader region.

The Kingdom of Cambodia has consistently advocated for the peaceful resolution of disputes through dialogue and in accordance with international law, while always striving to promote mutual respect and understanding with Thailand. However, repeated attempts at bilateral negotiations have failed, hindered by a lack of political will from the Thai authorities, their persistent reliance on a unilaterally drawn map, and actions that encroach upon Cambodian sovereignty. The recent threat by the Commander of Thai Military Region 2 to resolve the dispute by force exemplifies this pattern of unfriendly behaviour. Another deeply worrying development is the widespread rise of extreme nationalist sentiment, fuelled largely

by irresponsible remarks from the Thai army and certain political figures, risking the incitement of ethnic hatred or even ethnic conflict.

In the light of the seriousness and urgency of the current situation, and in keeping with our utmost commitment to preventing the current rising tension from spiralling into an armed conflict that endangers civilian lives, the Royal Government of Cambodia finds itself with no alternative but to seek recourse through the International Court of Justice, requesting adjudication of the long-standing border disputes concerning the aforementioned four sites. We firmly believe that peace can only endure when it is built on the solid foundation of justice, impartiality and respect for international law, so that our two peoples can live side by side as good neighbours for generations to come.

In this regard, I should be grateful if you would circulate the present letter and its annex as a document of the seventy-ninth session of the General Assembly under agenda item 32, prevention of armed conflict.

(Signed) Chhea Keo

Ambassador and Permanent Representative of
the Kingdom of Cambodia to the United Nations

Annex to the letter dated 16 June 2025 from the Permanent Representative of Cambodia to the United Nations addressed to the Secretary-General

The recurring border problems that Cambodia faces with Thailand, the dialogue of the deaf that characterizes the meetings of the Joint Commission on the Demarcation of Land Boundary that brings our two countries together to discuss these issues, and the recent tension that resulted in the death of a Cambodian soldier, lead me to inform you of the Royal Government of Cambodia's imminent intention to file, in accordance with the required procedures, an application with the International Court of Justice.

The long-standing border disputes between the Kingdom of Cambodia and the Kingdom of Thailand have persisted for many decades, despite the existence of the Franco-Siamese treaties of 1904 and 1907, as well as the maps prepared by the Commission of Delimitation between Indo-China and Siam established pursuant to those international instruments.

Although the Court rendered two judgments in 1962 and 2013 confirming Cambodia's sovereignty over the Temple of Preah Vihear and its promontory, tensions persist in other border regions, notably in the areas of MOM BEI, TAMONE TOUCH Temple, TAMONE THOM Temple, and TA KRABEY Temple. More recently, on 28 May 2025, a serious armed confrontation erupted once again in the MOM BEI region when Thai military forces opened fire on a Cambodian army position, resulting in the death of a Cambodian soldier. Following this incident, several thousand heavily armed soldiers were deployed on both sides of the border between the Kingdom of Cambodia and the Kingdom of Thailand. This military escalation poses a real risk of triggering a large-scale conflict, similar to the one that opposed the two countries between 2008 and 2011, with potentially serious consequences for both nations as well as for peace, security, and stability throughout the region.

The Kingdom of Cambodia has consistently favoured peaceful means to resolve this dispute, placing emphasis on bilateral dialogue with Thailand, in accordance with international law and based on mutual respect. Despite these repeated efforts, the bilateral process remains at an impasse due to a clear lack of political will on the part of the Thai authorities and, above all, due to their unilateral presentation of the border line and repeated actions that infringe upon Cambodia's sovereignty.

Given the urgency and gravity of this situation, I wish to inform you of our intention to submit an application to the International Court of Justice in the near future.

We are currently consulting the best experts on recourse to your jurisdiction.

Please accept, Mr. Registrar, the assurances of my highest consideration.

(Signed) PRAK Sokhonn

General Assembly

Distr.: General
19 June 2025

Original: English

Seventy-ninth session
Agenda item 32
Prevention of armed conflict**Letter dated 19 June 2025 from the Permanent Representative of Thailand to the United Nations addressed to the Secretary-General**

Upon the instruction of my Government, I have the honour to write to you to provide an update on the evolving situation along the border between the Kingdom of Thailand and the Kingdom of Cambodia.

First and foremost, I would like to reiterate Thailand's strong adherence to international law and to the purposes and principles of the Charter of the United Nations – particularly the peaceful dispute resolution, refraining from the use of force and the respect for the sovereignty and territorial integrity of all Member States.

As you are aware, our two nations have long-standing ties, and Thailand remains steadfast in its commitment to fostering good neighbourly relations and resolving any differences through peaceful and constructive dialogue. We believe that our existing bilateral mechanisms at various levels – all of which have not been exhausted – are the most effective means to address complex boundary-related issues.

Annexed to the present letter is a detailed Statement by the Royal Thai Government on the Thailand-Cambodia border situation, outlining the facts, our consistent position on the boundary issues and the steps we have taken to de-escalate tensions and promote dialogue (see annex).

I have the honour to request that the present letter and its annex be circulated as a document of the seventy-ninth session of the General Assembly under agenda item 32.

(Signed) Cherdchai Chaivaivid
Ambassador and Permanent Representative

Annex to the letter dated 19 June 2025 from the Permanent Representative of Thailand to the United Nations addressed to the Secretary-General**Statement by the Royal Thai Government on Thailand-Cambodia border situation**

Following an armed incident in Ubon Ratchathani Province at the Thai-Cambodian border on 28 May 2025, and taking into account the latest development on the ground, the Royal Thai Government would like to reaffirm its position regarding the border issue between Thailand and Cambodia as follows:

1. The current issue started from a brief clash between the Thai and Cambodian troops in the area of Chong Bok, Ubon Ratchathani Province of Thailand, on 28 May 2025. At the time, Thai troops were conducting routine patrols within Thai sovereign territory, in accordance with longstanding established practices.

In response to the unprovoked firing by Cambodian troops into Thai territory, the Thai forces were compelled to take proportionate and appropriate measure in self-defense, in full conformity with international law and established international practices. The actions of Cambodian troops clearly constitute a violation of the sovereignty and territorial integrity of the Kingdom of Thailand.

2. The Royal Thai Government underscores that the recent deployment of Cambodia's troops in 2025, as well as activities altering the terrain in the area in question, represent a clear violation of the Memorandum of Understanding on Survey and Demarcation of Land Boundary between the Government of the Kingdom of Thailand and the Government of the Kingdom of Cambodia dated 14 June 2000 (MOU 2000), specifically, these actions contravene Article V of the MOU 2000, in which both Parties agreed not to carry out any work resulting in changes of environment of the frontier zone.

Moreover, The Cambodian Government's decision to submit the matter to the International Court of Justice (ICJ) was clearly done not in good faith and undermines the ongoing process of Thailand-Cambodia Joint Commission on Demarcation for Land Boundary (JBC), which was recently convened between 14–15 June 2025.

The said approach is also inconsistent with the spirit of the MOU 2000, particularly Article VIII which stipulated that any dispute arising from the interpretation or application of the MOU 2000 shall be settled peacefully through consultation and negotiation.

3. Thailand remains firmly committed to resolving its differences with Cambodia through peaceful dialogue conducted in good faith, in the spirit of good neighborliness, ASEAN solidarity, and in accordance with international law and the Charter of the United Nations. The Charter recognizes a range of peaceful means for resolution of differences with primary emphasis on amicable negotiations.

In this spirit, Thailand has put forward several proposals to de-escalate tensions, particularly by actively utilising existing bilateral mechanisms, including the General Border Committee (GBC), the Regional Border Committee (RBC) and the Joint Commission on Demarcation for Land Boundary (JBC), to address security and boundary-related issues.

The JBC convened between 14–15 June 2025 reflects the willingness of both sides to continue using the bilateral framework under the MOU 2000, which remains the established channel for addressing boundary matters.

4. While Thailand is committed to and open for discussions with Cambodia on all differences, the Royal Thai Government wishes to reiterate that, like the majority of the UN Members, Thailand has not accepted the compulsory jurisdiction of the ICJ, under Article 36(2) of the Statute of the Court, since 1960. This decision is a sovereign choice provided for by the ICJ Statute.

The Royal Thai Government reaffirms its position that Thailand will not give any consent to any attempt to initiate proceedings unilaterally. Such attempt would be without legal effect and contrary to the fundamental principle of State consent that underpins the ICJ's jurisdictional framework.

18 June B.E. 2568 (2025)

Further clarifications regarding tensions along the Thai-Cambodian border (6 July 2025)

65

According to international law, parties to any agreement which is a treaty are obligated to comply with what they have signed. The Memorandum of Understanding between Thailand and Cambodia states that any issues that arise between the parties must be solved through negotiations in the Joint Boundary Commission (JBC). There is nothing in the MOU that identifies the use of any other mechanism, including the International Court of Justice (ICJ), to address such issues instead and Thailand has strictly adhered to all obligations contained within this MOU. Therefore, it is not Thailand that is in violation of the obligations made to one another under international law by using mechanisms outside of what was previously agreed upon.

Thailand will continue to adhere to peaceful means and international law with honesty and sincerity, while being firmly committed to transforming and maintaining the border area between Thailand and Cambodia, along with other neighboring countries, into a peaceful, friendly, cooperative and developed border area for the well-being, stability, and progress of the people living along both sides of the border.

ศาลรัฐธรรมนูญไทย

ในบริบทของการรักษาอธิปไตยทางศาลของไทยในเวทีโลก

66

บทบาทสำคัญของศาลรัฐธรรมนูญ คือ การแสดงให้เห็นว่า

“มาตรา ๓ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กฤษฎีกา และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม

มาตรา ๔ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง

ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญโดยเสมอกัน”

ศาลรัฐธรรมนูญไทย

ในบริบทของการรักษาอธิปไตยทางศาลของไทยในเวทีโลก

67

ศาลรัฐธรรมนูญไทย ได้แสดงให้เห็นให้โลกรับรู้ โดยผ่าน

- การประชุมตุลาการศาลรัฐธรรมนูญโลก
(World Conference on Constitutional Justice - WCCJ)
- สมาคมศาลรัฐธรรมนูญและสถาบันเทียบเท่าแห่งเอเชีย
(Association of Asian Constitutional Courts and
Equivalent Institutions - AACCC)

การประชุมตุลาการศาลรัฐธรรมนูญโลก (World Conference on Constitutional Justice - WCCJ)

68

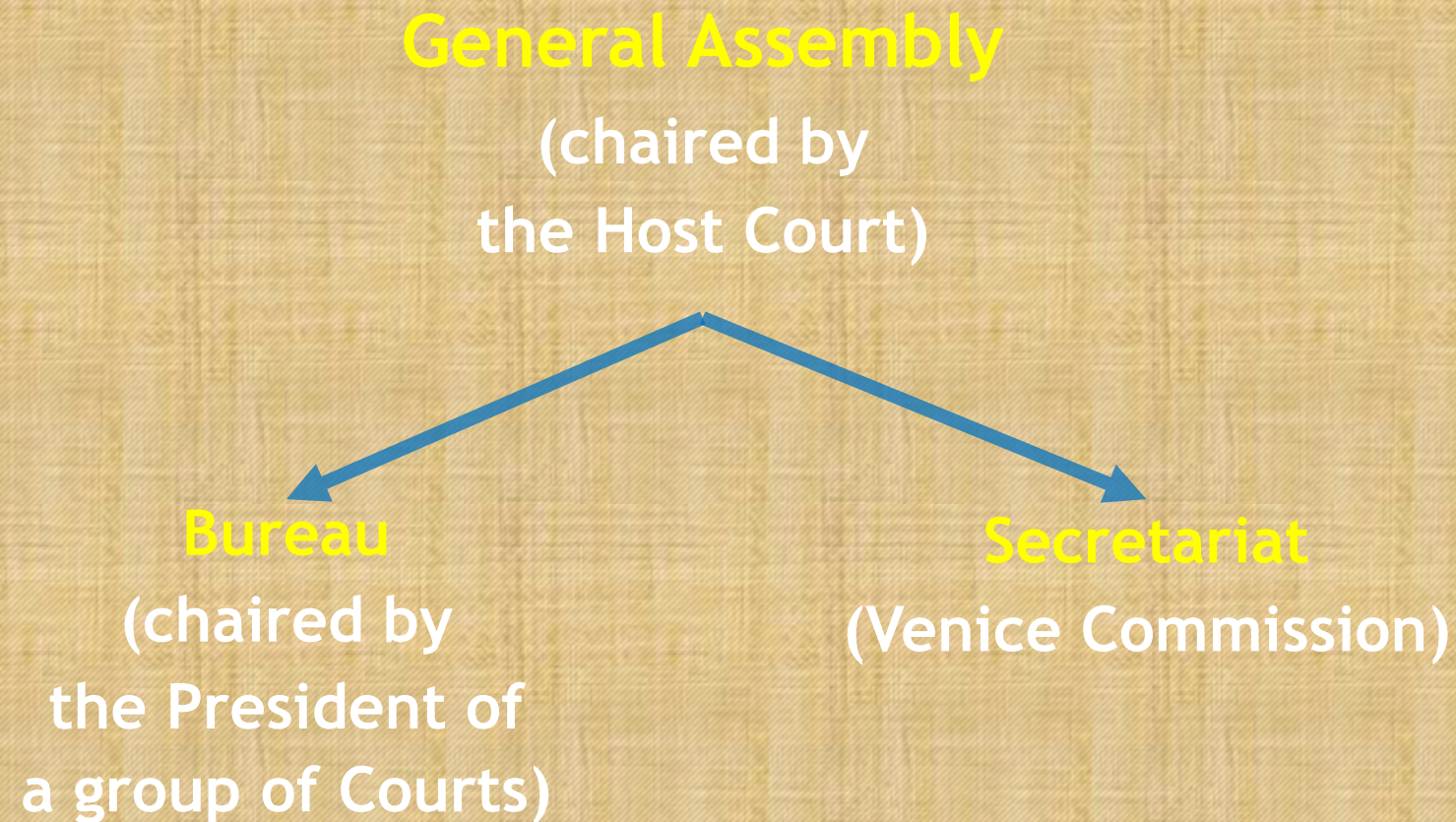

**5TH CONGRESS
OF THE WORLD CONFERENCE
ON CONSTITUTIONAL JUSTICE (WCCJ)**
THEME: CONSTITUTIONAL JUSTICE AND PEACE
4-7 OCTOBER 2022, BALI - INDONESIA

การประชุมตุลาการศาลรัฐธรรมนูญโลก (World Conference on Constitutional Justice - WCCJ)

69

การประชุมตุลาการศาลรัฐธรรมนูญโลก (World Conference on Constitutional Justice - WCCJ)

70

- ริเริ่มโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป ซึ่งอยู่ภายใต้ **Council of Europe** ในปี ค.ศ.1996 จนนำไปสู่การประชุม WCCJ ครั้งแรก ที่เมืองเคปทาวน์ สาธารณรัฐแอฟริกาใต้ เมื่อวันที่ 23-24 มกราคม ค.ศ.2009
- วัตถุประสงค์ : เพื่อส่งเสริมความยุติธรรมทางรัฐธรรมนูญ โดยการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ การละเมิดสิทธิมนุษยชนอันเป็นพื้นฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและหลักนิติธรรม
- ปัจจุบัน (5 กุมภาพันธ์ ค.ศ.2024) มีสมาชิก รวม 121 องค์กรจากทุกทวีป ทั่วโลก ที่มีอำนาจในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
- ศาลรัฐธรรมนูญไทย นำโดยท่านชัช ชลวร ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ในขณะนั้น ได้เข้าร่วมการประชุม WCCJ ครั้งแรก ที่เมืองเคปทาวน์ ด้วย

The 21st Bureau Meeting of the WCCJ Venice, Italy, 16 March 2024

71

The 21st Bureau Meeting of the WCCJ Venice, Italy, 16 March 2024

72

- ท่าน ดร. นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ในฐานะประธานสมาคมศาลรัฐธรรมนูญและสถาบันเทียบเท่าแห่งเอเชีย (AACC) และท่านนภดล เทพพิทักษ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ได้เข้าร่วมการประชุมของสำนักการประชุมตุลาการศาลรัฐธรรมนูญโลก (Bureau of WCCJ) ครั้งที่ ๒๑ ณ เมืองเวนิส อิตาลี
- ที่ประชุม Bureau ได้มอบหมายให้ศาลรัฐธรรมนูญไทย ในฐานะประธานสมาคมศาลรัฐธรรมนูญและสถาบันเทียบเท่าแห่งเอเชีย (AACC) ทำหน้าที่ประธานการประชุมดังกล่าว โดย ท่านนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ประธานศาลรัฐธรรมนูญ มอบหมายให้ท่านนภดล เทพพิทักษ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปฏิบัติหน้าที่ประธานการประชุม Bureau ครั้งที่ ๒๑ แทน

The 21st Bureau Meeting of the WCCJ Venice, Italy, 16 March 2024

73

The 21st Bureau Meeting of the WCCJ Venice, Italy, 16 March 2024

74

Controversial Issues:

- การระงับหรือสิ้นสุดสมาชิกภาพจกต้องกระทำด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของสมาชิก WCCJ ทั้งหมด และต้องเป็นคะแนนเสียงข้างมากของสมาชิกของกลุ่มภูมิภาค/กลุ่มภาษาด้วย โดยสมาชิกภาพจะถูกระงับชั่วคราวหรือสิ้นสุดลง ก็ต่อเมื่อที่ประชุมสมัชชาใหญ่ได้ให้ความเห็นชอบด้วยเสียงข้างมาก ไม่น้อยกว่า 2 ใน 3
- ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐตุรกีเคยเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับ WCCJ ข้อ ๔ (ข) เพื่อเพิ่มกลุ่มภูมิภาค/กลุ่มภาษา เข้าเป็นสมาชิกการประชุม จำนวน ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มการประชุมศาลรัฐธรรมนูญ กลุ่มประเทศที่นับถือศาสนาอิสลาม (CCJ-I) และกลุ่มการประชุมศาลรัฐธรรมนูญของกลุ่มประเทศที่ใช้ภาษาเตอร์กิช (TURK-AY)
- ท่านนพดล เทพพิทักษ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไทย ในฐานะประธาน ได้หารือที่ประชุมและเห็นว่าเรื่องนี้ยังมีข้อถกเถียงกันมาก จึงได้เสนอ และที่ประชุมได้เห็นชอบ ให้เลื่อนการพิจารณาเรื่องนี้ ออกไปก่อน และให้นำเข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุม Bureau ในครั้งต่อไป

The 21st Bureau Meeting of the WCCJ Venice, Italy, 16 March 2024

75

สมาคมศาลรัฐธรรมนูญและสถาบันเทียบเท่าแห่งเอเชีย (Association of Asian Constitutional Courts and Equivalent Institutions - AACC)

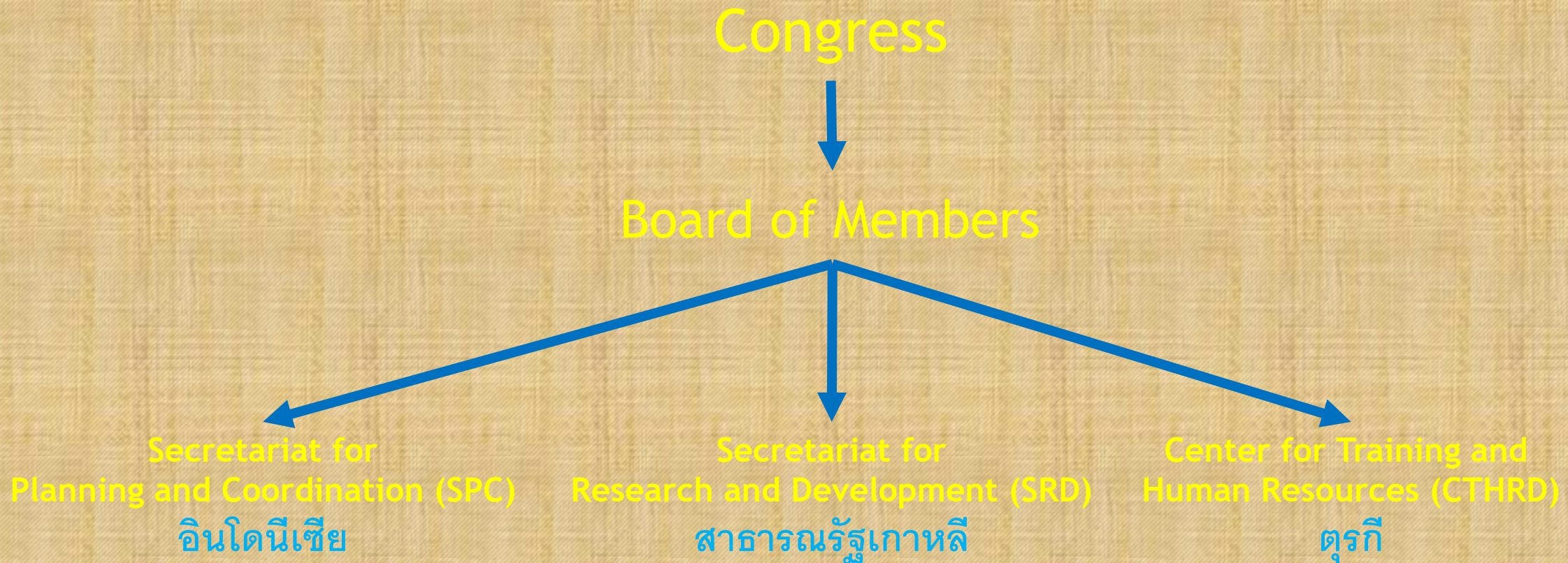
76

- Azerbaijan
- Bangladesh
- India
- *Indonesia*
- Jordan
- Kazakhstan
- *Korea*
- Kyrgyzstan
- *Malaysia*
- Maldives
- *Mongolia*
- Myanmar
- Pakistan
- Palestine
- Russia
- Tajikistan
- *Thailand*
- *The Philippines*
- Türkiye
- *Uzbekistan*

สมาคมศาลรัฐธรรมนูญและสถาบันเทียบเท่าแห่งเอเชีย (Association of Asian Constitutional Courts and Equivalent Institutions - AACC)

77

สมาคมศาลรัฐธรรมนูญและสถาบันเทียบเท่าแห่งเอเชีย

(Association of Asian Constitutional Courts and Equivalent Institutions - AACC)

78

- ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ.2010 โดยศาลรัฐธรรมนูญไทย เป็น 1 ใน 7 ของสมาชิกก่อตั้ง
- ท่านชัช ชลวร ประธานตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ในขณะนั้น เป็นผู้ร่วมลงนามในธรรมนูญ (Statute) ก่อตั้งของ AACC ด้วย
- วัตถุประสงค์ : เพื่อส่งเสริม การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน หลักประกันของระบอบประชาธิปไตย การปฏิบัติตามหลักนิติรัฐ ความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญและสถาบันเทียบเท่า
- ปัจจุบัน มีศาลรัฐธรรมนูญและสถาบันเทียบเท่าของประเทศต่างๆ ที่ตั้งอยู่ในทวีปเอเชีย เป็นสมาชิกรวม 21 องค์กร
- มีการประชุมใหญ่ (Congress) ในทุกๆ 2 ปี
- ศาลรัฐธรรมนูญไทยดำรงตำแหน่งประธาน AACC วาระปี ค.ศ.2023 - 2025

The 5th Congress of AACC

Ulaanbaatar, Mongolia, 18 - 19 August 2022

79

The 5th Congress of AACCC

Ulaanbaatar, Mongolia, 18 - 19 August 2022

80

- คณะผู้แทนจากศาลรัฐธรรมนูญและสถาบันเทียบเท่า ในทวีปเอเชีย รวม 20 องค์การ เข้าร่วมการประชุม
- นาย Chinbat Namjil ประธานศาลรัฐธรรมนูญมองโกเลีย ในฐานะประเทศเจ้าภาพ ปฏิบัติหน้าที่ประธานการประชุม
- นายนภดล เทพพิทักษ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ในฐานะหัวหน้าคณะผู้แทนศาลรัฐธรรมนูญไทย ได้รับเกียรติให้ปฏิบัติหน้าที่ประธาน ในช่วง Session 2 ของการประชุม

The 6th Congress of AACC

The Athenee Hotel, Bangkok, 18-21 September 2024

81

The 6th Congress of AACC

The Athenee Hotel, Bangkok, 18-21 September 2024

82

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี เป็นผู้แทนพระองค์มาเป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมใหญ่สมาคมศาลรัฐธรรมนูญและสถาบันเทียบเท่าแห่งเอเชีย (AACC) ครั้งที่ 6
- ศาสตราจารย์ ดร. นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ประธานศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมใหญ่สมาคมศาลรัฐธรรมนูญและสถาบันเทียบเท่าแห่งเอเชีย (AACC) ครั้งที่ 6 ในหัวข้อ "ศาลรัฐธรรมนูญและสถาบันเทียบเท่าในการเสริมสร้างความยุติธรรมทางรัฐธรรมนูญเพื่อสังคมที่ยั่งยืน" (The Constitutional Court and Equivalent Institutions in Strengthening Constitutional Justice for Sustainable Society)
- มีคณะผู้แทนประเทศสมาชิก AACC ที่ประกอบด้วย ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และผู้บริหารศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรเทียบเท่า เข้าร่วมประชุมจาก 14 ประเทศ และคณะผู้แทนระดับสูงของ 4 องค์กรภูมิภาคสมาชิกของศาลรัฐธรรมนูญโลกร่วมการประชุมด้วย

The 6th Congress of AACC

The Athenee Hotel, Bangkok, 18-21 September 2024

83

- ที่ประชุมได้ร่วมกันจัดทำปฏิญญากรุงเทพมหานคร (Bangkok Declaration) สาระสำคัญคือการยึดหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ หลักการแบ่งแยกอำนาจ การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน และความจำเป็นของหลักความเป็นอิสระของตุลาการ ซึ่งล้วนเป็นพื้นฐานของความยุติธรรม สันติภาพ และเสถียรภาพในสังคมโลก ในโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งนี้ ที่ประชุมได้คำนึงถึงบทบาทอันสำคัญของความยุติธรรมทางรัฐธรรมนูญในการส่งเสริมสนับสนุนสังคมให้มีความยั่งยืนด้วยการยึดหลักนิติธรรม การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานนั้นในการจัดการกับปัญหาระดับโลก
- เน้นย้ำถึงความสำคัญของการเคารพและร่วมมือซึ่งกันและกันด้วยการปรับเปลี่ยนกรอบการทำงานตามรัฐธรรมนูญเพื่อความท้าทายใหม่ ๆ เน้นย้ำถึงความสำคัญของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและประกันการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ แม้ในช่วงเวลาแห่งความขัดแย้งอันจะนำไปสู่ความยั่งยืนและสันติภาพ รวมถึงการให้ความสำคัญของการประกันในการเข้าถึงความยุติธรรม ในฐานะส่วนหนึ่งของความพยายามที่จะรักษาสันติภาพที่ยั่งยืนและเสถียรภาพในสังคมรัฐ

1st Meeting of Board of Members Meeting The 6th Congress of AACC

The Athenee Hotel, Bangkok, 18-21 September 2024

84

1st Meeting of Board of Members Meeting

The 6th Congress of AACCC

The Athenee Hotel, Bangkok, 18-21 September 2024

85

- ตูลาการนภดล เทพพิทักษ์ ในฐานะประธานการประชุมคณะกรรมการสมาชิก (BoMM) ได้เปิดโอกาสให้ที่ประชุมได้อภิปรายกันอย่างกว้างขวางถึงแนวทางการส่งเสริมความยุติธรรม สันติสุข และสิทธิมนุษยชน รวมถึงการร่วมกันไม่สนับสนุนต่อการกระทำใด ๆ อันเป็นภัยแก่ชีวิต ความมั่นคง เสรีภาพ ตลอดจนศักดิ์ศรีของปัจเจกบุคคลและประเทศชาติเพื่อนำไปสู่สังคมที่สันติและยั่งยืน
- ที่ประชุมได้แสดงความห่วงใยถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ อาทิ ปาเลสไตน์ ที่ประชุมมีความเห็นร่วมกันว่า สมาชิกสมาคมฯ จะร่วมกันไม่สนับสนุนต่อการกระทำใด ๆ อันเป็นภัยแก่ชีวิต ความมั่นคง เสรีภาพ ของประเทศชาติและประชาชน ซึ่งรวมถึงชาวปาเลสไตน์

86

2nd Meeting of the Board of Members Meeting

The 6th Congress of AACC

Siam Kempinski Hotel, Bangkok, 24th June 2025

87

- ที่ประชุมได้มีมติอย่างเป็นทางการให้รับศาลฎีกากลางแห่งสาธารณรัฐอิรัก (Federal Supreme Court of Iraq) เข้าเป็นสมาชิก AACC และเชิญเข้าร่วมการประชุมใหญ่ (Congress) ของสมาคม AACC ครั้งที่ ๗ ซึ่งอุซเบกิสถานจะเป็นเจ้าภาพจัดขึ้นระหว่างปี ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐
- โดยก่อนการประชุม ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้รับการทาบทามจากหลายฝ่ายที่สนับสนุนให้รับศาลฎีกากลางแห่งสาธารณรัฐอิรัก (Federal Supreme Court of Iraq) เข้าเป็นสมาชิก AACC ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเห็นพ้องด้วยว่า การรับศาลฎีกากลางแห่งสาธารณรัฐอิรัก (Federal Supreme Court of Iraq) เข้าเป็นสมาชิก AACC จะเป็นประโยชน์ต่อสถานะและการดำเนินงานของ AACC ในเวทีศาลรัฐธรรมนูญโลกต่อไป รวมทั้งจะช่วยกระชับความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีระหว่างราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐอิรักได้ในอีกส่วนหนึ่งตามข้อมูลที่ได้รับทราบจากกระทรวงการต่างประเทศว่า สาธารณรัฐอิรักอยู่ระหว่างการพิจารณาเพื่อเปิดสถานเอกอัครราชทูตอิรักประจำประเทศไทยอีกครั้งในเร็ว ๆ นี้ ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ต่อทางเลือกแหล่งพลังงานน้ำมันปิโตรเลียมของไทยในภาวะปัจจุบันด้วย

สยามแก้ไขปัญหาสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ไปสู่การมี “อำนาจอธิปไตย” ได้ด้วยการ

- ปรับปรุงประเทศด้วยการยกเลิกประเพณีที่ไม่สอดคล้องกับสากล อาทิ เลิกหมอบคลาน เข้าร่วมสงครามโลกเพื่อให้เป็นฝ่ายชนะ และขอแก้ไขกฎหมายที่เสียเปรียบโดยเฉพาะอธิปไตยทางการศาล
- ปรับปรุงกฎหมายต่างๆ อาทิ ประมวลกฎหมายอาญา ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2541
- จัดทำประมวลกฎหมายแพ่ง ในปี พ.ศ. 2451 และประกาศใช้ บรรพ 1 และ 2 ในปี พ.ศ. 2466 และได้มีการจัดทำจนครบ ทั้ง 6 บรรพ ในปี พ.ศ. 2468
- เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คณะราษฎรได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2475 โดยมาตรา 1 บัญญัติว่า “อำนาจอิสระของประเทศนั้น เป็นของราษฎรทั้งหลาย”
- พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2475 ถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรก โดยมาตรา 2 บัญญัติว่า “อำนาจอธิปไตยย่อมมาจากปวงชนชาวสยาม พระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นแต่โดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้”
- อย่างไรก็ตาม อธิปไตยทางศาลของไทยและประเทศต่างๆ ได้รับผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญจากการจัดตั้งศาลระหว่างประเทศ ตามเงื่อนไขบังคับของการเข้าร่วม สันนิบาตชาติ (League of Nations) หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 และสหประชาชาติ (United Nations) หลังสงครามโลก ครั้งที่ 2

สรุป

89

- นอกจากนี้ อธิปไตย หรือเขตของศาลภายในประเทศยังต้องเผชิญกับสิ่งท้าทาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีของศาล **ICJ** และศาลอาญา **ICC**
- อำนาจอธิปไตยของศาลภายในสามารถดำเนินคดีได้โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากผู้กล่าวหา ในขณะที่ศาลระหว่างประเทศ (**ICC, ICJ**) เขตอำนาจของศาลขึ้นอยู่กับความยินยอมของรัฐ
- **ICC** มีอำนาจเหนือบุคคลไม่ใช่รัฐ
- ในขณะที่ **ICJ** เป็นเรื่องเกี่ยวกับรัฐ โดยอาศัยความยินยอมของรัฐ
- **WCCJ** เป็นอีกกรอบความร่วมมือหนึ่งซึ่งเน้นในเรื่องของ **Rule of law** ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน

Q&A

จบการบรรยาย